

Edunvalvonta- lainsäädännön ajantasaistaminen

Lausuntotiivistelmä

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistaminen

Lausuntotiivistelmä

Joanna Grandell

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-329-2

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistaminen

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:34		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Joanna Grandell suomi	Sivumäärä	45
Tiivistelmä			
Oikeusministeriö asetti ajalle 9.11.2023-31.12.2024 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja arvioida, millä tavoin holhoustoimesta annettuun lakiin sisältyvää edunvalvojan toiminnan valvontaa koskevaa sääntelyä voitaisiin tarkistaa siten, ettei edunvalvonnassa olevien oikeusturva heikkene. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli selvittää edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain (648/2007) soveltamisessa ilmenneet lainmuutostarpeet. Työryhmän oli otettava huomioon edunvalvontalainsäädännön tavoite eli haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaaminen. Työryhmän mietintö oli lausunnolla 10.1.–28.2.2025. Ministeriöön toimitettiin 32 lausuntoa. Työryhmän ehdotukset saivat pääasiassa kannatusta. Monet saadut kommentit koskivat valtuutetun esteellisyysääntelyä ja kiinteistöä koskevia oikeustoimia. Useissa lausunnoissa korostettiin tarvetta jatkaa työtä sen edistämiseksi, että edunvalvoja ja valtuutettu voisivat toimia sähköisesti päämiehensä puolesta tämän henkilöä koskevissa asioissa, samoin kuin sähköisen edunvalvontavaltuutuksen kehittämistä.			
Asiasanat	edunvalvonta, holhous, edunvalvojat, laki holhoustoimesta, henkilöoikeus, perheoikeus, edunvalvontavaltuutus, laki edunvalvontavaltuutuksesta		
ISBN PDF	978-952-400-329-2	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/24399/2023	Hankenumero	OM102:00/2023
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-329-2		

Uppdatering av intressebevakningslagstiftningen

Sammandrag av utlåtandena

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2025:34		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Joanna Grandell		
Språk	finska	Sidantal	45
Referat			
Justitieministeriet tillsatte en arbetsgrupp för perioden 9 november 2023 - 31 december 2024 med uppgift att utreda och bedöma på vilket sätt bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet vilka gäller övervakning av intressebevakares verksamhet kunde ses över så att rättsskyddet för personer som har en intressebevakare inte försämrats. Arbetsgruppen hade dessutom till uppgift att utreda de behov av lagändringar som uppstått vid tillämpningen av lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007). Det var nödvändigt för arbetsgruppen att beakta syftet med intressebevakningslagstiftningen, dvs. att skydda personer i utsatta situationer. Arbetsgruppens betänkande var på remiss mellan den 10 januari och 28 februari 2025. Ministeriet fick in sammanlagt 32 utlåtanden. Arbetsgruppens förslag fick i huvudsak understöd. Många av kommentarerna gällde jävsbestämmelserna för fullmäktige och rättshandlingar som gäller fastigheter. I flera utlåtanden betonades behovet av att fortsätta arbetet för att intressebevakaren och fullmäktige ska kunna agera elektroniskt för huvudmannens räkning i ärenden som gäller dennes person, liksom även utvecklandet av en digital intressebevakningsfullmakt.			
Nyckelord			
intressebevakning, förmyndarskap, intressebevakare, lag om förmyndarverksamhet, personrätt, familjerätt, intressebevakningsfullmakt, lag om intressebevakningsfullmakt			
ISBN PDF	978-952-400-329-2	ISSN PDF	2490-1172
Ärendenummer	VN/24399/2023	Projektnummer	OM102:00/2023
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-329-2		

Sisältö

1	Johdanto	6
1.1	Tausta	6
1.2	Pyydetty ja saadut lausunnot	6
2	Laki edunvalvontavaltuutuksesta	8
2.1	Valtuutetun esteellisyys	8
2.2	Tavanomaiset lahjat	10
2.3	Kiinteistöä koskevat oikeustoimet	11
2.4	Valtuutetun tehtäviin määrätty edunvalvoja	14
3	Laki holhustoimesta	16
3.1	Esteellisyysperusteiden tarkistaminen	16
3.2	Lupasäännösten ajantasaistaminen	17
3.3	Alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti	20
4	Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemaa muita kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia	25
4.1	Yleistä	25
4.2	Yleisten edunvalvojien valvonta ja lupavalvonta	25
4.3	Edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutusten rekisteröinti henkilöä koskevissa asioissa	27
4.4	Oikeushenkilön nimeäminen valtuutetuksi	30
4.5	Alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan katoaminen	32
4.6	Eriyissäännös sopimattomaksi osoittautuneen valtuutetun vapauttamisesta	34
4.7	Suoraan lakiin (ex lege) perustuva edustaminen	34
4.8	Euromääräisen alarajan asettaminen oikeustoimen luvanvaraisuudelle	35
4.9	Perinnöstä luopuminen lapsen puolesta	36
4.10	Uudisrakentamishankkeeseen ryhtymisen säätäminen luvanvaraiseksi oikeustoimeksi	37
4.11	Edunvalvojalle vaatimus vastuuvakuutuksen ottamisesta	38
5	Muuta	39

1 Johdanto

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman ([Vahva ja välittävä Suomi](#), s. 190) kirjauksen mukaan edunvalvontaa ja edunvalvontavaltuutusta koskevaa lainsäädäntöä ajantasaistetaan ja sähköisten palvelujen hyödyntäminen toiminnassa mahdollistetaan.

Oikeusministeriö asetti 9.11.2023 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja arvioida, millä tavoin holhoustoimesta annettuun lakiin (442/1999) sisältyvää edunvalvojan toiminnan valvontaa koskevaa sääntelyä voitaisiin tarkistaa siten, ettei edunvalvonnassa olevien oikeusturva heikkene. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli selvittää edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain (648/2007) soveltamisessa ilmenneet lainmuutostarpeet. Työryhmän oli otettava huomioon edunvalvontalainsäädännön tavoite eli haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaaminen. Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2024.

Arvio sähköisen edunvalvontavaltuutuksen kehittämisestä ja siihen liittyvistä lainsäädännön muutostarpeista oli rajattu työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle. Mietinnössä todetaan, että sähköiseen edunvalvontavaltuutukseen liittyviä kysymyksiä on tarkoitus pohtia sopivassa yhteydessä erikseen.

1.2 Pyydetty ja saadut lausunnot

Työryhmän mietintö edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamisesta oli lausunto-kierröksellä 10.1.–28.2.2025. Lausuntoa pyydettiin 48 taholta ja lausuntoja saatiin 32, joista 3 oli yksityishenkilöiltä. Lisäksi seitsemän tahoa ilmoitti, ettei heillä ole lausuttavaa tai että he eivät anna lausuntoa. Lausunnot löytyvät Lausuntopalvelusta (www.lausuntopalvelu.fi). Tähän yhteenvetoon on koottu työryhmämietinnön ehdotukset ja niistä saatu palaute. Lausumia on tiivistelmää varten lyhennetty ja ryhmitelty osin uudestaan.

Lausuntoa pyydettiin: Ahvenanmaan valtionvirasto/Statens ämbetsverk på Åland, Ari Orvas Oy, Asianajotoimisto Fagerhom-Mård, Digi- ja väestötietovirasto (DVV), Edunvalvontavaltuutus ry, eduskunnan oikeusasiamies, emeritusprofessori Markku

Helin, emeritusprofessori Urpo Kangas, Etelä-Savon edunvalvontapalvelu ky, Finanssiala ry (FA), Finanssivalvonta, Fine – Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Helsingin hallinto-oikeus, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen yliopisto, Kansaneläkelaitos (Kela), Kehitysvammaliitto, Kiinteistönvälitysalan Keskusliitto, korkein hallinto-oikeus, korkein oikeus, lapsiasiavaltuutettu, Maanmittauslaitos, Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL), Mielenterveyden keskusliitto, Mielenterveysomaisten keskusliitto, FinFami (FinFami), Muistiliitto ry, Nuoret lesket ry, Oikeuspalveluvirasto, Omaishoitajaliitto ry, Oulun käräjäoikeus, Patentti- ja rekisterihallitus, Pohjois-Suomen hallinto-oikeus, professori Anna Mäki-Petäjä-Leinonen, SKVL – Suomen kiinteistönvälittäjät ry (SKVL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Suomen Asianajajaliitto (Suomen asianajajat), Suomen Lakimiesliitto ry (Juristiliitto), Suomen Muistiasiantuntijat ry, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tietosuojavaltuutetun toimisto, Tuomioistuinvirasto, työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), valtiovarainministeriö (VM), vanhusasiavaltuutettu, Vanhustyön keskusliitto, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Yleiset edunvalvojat ry.

Lausunnon antoivat: Digi- ja väestötietovirasto (DVV), Edunvalvontavaltuutus ry, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, emeritusprofessori Markku Helin, emeritusprofessori Urpo Kangas, Finanssialan Keskusliitto (FA), Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom, Kansaneläkelaitos (Kela), Maanmittauslaitos, Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL), Mielenterveyden keskusliitto, Mielenterveysomaisten keskusliitto, FinFami (FinFami), Muistiliitto ry, Nuoret lesket ry, Omaishoitajaliitto ry, Oulun käräjäoikeus, väitöskirjatutkija, OTM, Saara Tuulari, SKVL – Suomen kiinteistönvälittäjät ry (SKVL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Suomen Asianajajaliitto (Suomen Asianajajat), Suomen Henkikirjoittajayhdistys r.y., Suomen Lakimiesliitto ry (Juristiliitto), Suomen Muistiasiantuntijat ry, Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry, tietosuojavaltuutetun toimisto, valtiovarainministeriö (VM), vanhusasiavaltuutettu, Vanhustyön keskusliitto ja kolme yksityishenkilöä.

Fine – Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Helsingin hallinto-oikeus, korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus, Oikeuspalveluvirasto, Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos ja TEM ilmoittivat, ettei heillä ole lausuttavaa tai että he eivät anna lausuntoa.

2 Laki edunvalvontavaltuutuksesta

2.1 Valtuutetun esteellisyys

Työryhmän ehdotus: Valtuutetun esteellisyysäännöksiä esitetään muutettavaksi. Se, että vastapuolena on valtuutetun vanhemman sisarus ei olisi jatkossa esteellisyysperuste. Tähän sukulaisuussuhteeseen perustuva esteellisyys ehdotetaan poistettavaksi, sillä sen katsotaan ulottuvan valtuuttajan suojan kannalta tarpeettoman etäiseen sukulaisuussuhteeseen ja vaikeuttavan valtuuttajan asioiden hoitamista. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi holhoustoimesta annettuun lakiin, jossa säädetään edunvalvojan esteellisyydestä.

Työryhmämietinnön eriävässä mielipiteessä ehdotettiin sääntelyä, jossa valtuutetun esteellisyysäännökset olisivat erilaiset kuin edunvalvojan esteellisyysäännökset. Ehdotetun muotoilun mukaan valtuutetun lapseen ja aviopuolisoon sovellettaisiin valtuutettuna väljempiä säännöksiä kuin muihin valtuutettuihin. Eriävässä mielipiteessä tuodaan esiin myös Norjan lainsäädäntö, jonka mukaan valtuuttaja voi edunvalvontavaltakirjaa tehdessään määrätä, mitä oikeustoimia valtuutettu voi tehdä ja kenen kanssa esteellisyysäännösten estämättä.

Lausuntopalaute: Suurin osa lausunnonantajista kannattaa työryhmän ehdotusta (mm. *Mielenterveyden keskusliitto ry, Omaishoitajaliitto ry, Vanhustyön keskusliitto, Muistiliitto ry, Maanmittauslaitos*). Osa lausujista kannattaa esteellisyysääntelyn muuttamista, mutta työryhmän ehdotus nähdään liian vähäisenä ja riittämättömänä. Valtuutettua koskevia esteellisyysäännöksiä esitetään kevennettäväksi enemmän kuin työryhmän mietinnössä ehdotetaan (mm. *Suomen Asianajajat, Suomen muistiasiantuntijat ry, DVV, emeritusprofessori Urpo Kangas*).

Kangas, DVV, Suomen henkikirjoittajayhdistys r.y. ja Suomen muistiasiantuntijat ry kannattavat mietinnön eriävässä mielipiteessä ehdotettua mallia sukulaisuussuhteen mukaan porrastetusta edunvalvontavaltuutetun esteellisyysääntelystä. *Suomen Asianajajien* mukaan työryhmän eriävän mielipiteen ehdotusta voidaan pitää hyvänä lähtökohtana ja mahdollisesti jopa vaihtoehtona lopulliseksi ehdotukseksi. Myös *VM* kannattaa eriävän mielipiteen toteuttamismahdollisuuksien tutkimista.

Suomen Asianajajat pitää Luojuksen esittämän mukaisesti esteellisyys-säännöksiä hyvin laaja-alaisina eikä nyt ehdotettu muutos tuo suurtakaan muutosta asiaan. Kuten mietinnössä on tuotu esille, jää osa edunvalvontavaltuuksista vahvistamatta siitä syystä, että valtakirjan todistajat ovat esteellisiä. Tämä osoittaa käytännössä, että laajat esteellisyys-säännökset ovat vieraita kansalaisille ja oletettavasti kansalaisten oikeustajun vastaisia. Esteellisyys-säännöksillä on paikkansa ja niillä suojataan päämiestä epä-asialliselta toiminnalta, mutta liian laaja-alaisina ne hankaloittavat ja estävät asioiden hoitamista. Suomen Asianajajat pitää Luojuksen esiin tuomalla tavalla perusteltuna, että edunvalvontavaltuutuksen mukaiseen valtuutettuun ja holhoustoimilain mukaiseen edunvalvojaan sovelletaan eri esteellisyys-säännöksiä. Lisäksi mahdollisena pidetään Luojuksen esittämällä tavalla esteellisyys-säännösten porrasteisuutta riippuen siitä, kuka toimii valtuutettuna. On perusteltua, ettei valtuutettu voisi siirtää valtuuttajan omaisuutta oman sukuhaaransa omistukseen. Sen sijaan kuolinpesä-tilanteessa, jossa valtuuttaja on leskenä ja pesässä on muina osakkaina valtuutettu ja muut lapset, pidetään liian laajalle meneviä esteellisyys-säännöksiä perusteettomina.[...] Suomen Asianajajat esittääkin tältä osin, että työryhmän ehdotusta valtuutetun esteellisyydestä tarkistetaan ja esteellisyys-säännöksiä supistetaan nyt ehdotetusta.

Suomen kiinteistönlittäjät ry katsoo esteellisyys-sääntelyn olevan edunvalvontavaltuutuksen osalta tarpeettoman laaja ja ehdottaa harkittavaksi erityissääntelyä vähintäänkin hallinto-oikeudesta luopumista koskevilla tilanteilla.

Emeritusprofessori *Markku Helin* ei kannata muutosta kumpaankaan lakiin. Helinin mukaan esteellisyys-sääntelyn tulisi lainsäädännön yleiskatsauksellisuuden vuoksi olla lähtökohtaisesti sama sekä edunvalvontavaltuutetun että edunvalvojan osalta.

Myös *Muistiliitto* pitää tärkeänä, että esteellisyys-sääntelyt ovat kummassakin laissa samat.

Helin: Esteellisyys-sääntely kuuluu niihin säännöstöihin, joiden avulla sekä estetään väärinkäytöksiä että pidetään yllä yleistä luottamusta edunvalvontavaltuutus-instituutioon. Sääntelyn muutokset vaativat tämän vuoksi perusteellista harkintaa. Ehdotettu muutos merkitsisi sitä, että edunvalvontavaltuutettu voisi nykyisestä poiketen edustaa päämiestään oikeustoimessa, jonka toisena osapuolena on hänen setänsä tai tätinsä. Tilanteet, joissa oikeustoimi on tehtävä valtuutetun sedän tai tädin kanssa, lienevät

käytännössä harvinaisia, joten muutoksen vaikutukset jäisivät vähäisiksi. Tapaukset, joissa tarvitaan varavaltuutettua tai edunvalvojaa esteellisen valtuutetun sijaiseksi, eivät muutoksen seurauksena mainittavasti vähentyisi.

Helin katsoo sitä vastoin harkinnan arvoiseksi ns. Norjan malliin perustuvan ratkaisun, jonka mukaan valtuuttaja voisi edunvalvontavaltakirjaa tehdessä tietyissä rajoissa määrätä esteellisyyspiirin ulottuvuudesta. Mahdollisena ongelmana hän näkee siinä lisääntyvän tarpeen varmistua siitä, että valtuuttaja on kyennyt esteellisten piiriä rajatessaan harkitsemaan asian vapaasti ja oikeustoimikelpoisena. Toisena mahdollisuutena Helin tuo esiin sääntelyn, jonka mukaan oikeustoimet, jotka edunvalvoja/valtuutettu tekee tiettyjen sukulaisten kanssa ovat oikeustoimen sisällöstä riippumatta päteviä ainoastaan, jos niihin on saatu holhousviranomaisen lupa. Edunvalvoja/valtuutettu voisi harkita, haetaanko oikeustoimelle lupa vai käytetäänkö sijaista.

2.2 Tavanomaiset lahjat

Työryhmän ehdotus: Ehdotuksessa esitetään, että valtuutettu voisi antaa edunvalvontavaltakirjassa yksilöidyn, tavanomaisen ja taloudelliselta merkitykseltään vähäisen lahjan esteellisyysäännösten estämättä muille kuin itselleen. Ehdotus merkitsisi sitä, että valtuutettu voisi huolehtia tällaisten lahjojen antamisesta ja siten valtuuttajan tahdon toteutumisesta silloin, kun valtuuttaja ei kykene tähän itse.

Lausuntopalaute: Ehdotettu muutos saa asiaan kantaa ottaneilta laajaa kannatusta (mm. *Mielenterveyden Keskusliitto ry, Omaishoitajaliitto ry, FA, Suomen sosiaali-oikeudellinen seura ry, Suomen muistiasiantuntijat ry, Vanhustyön keskusliitto, Suomen Asianajajat, Muistiliitto ry, Edunvalvontavaltuutus ry, DVV, VM*).

Emeritusprofessori *Markku Helilinillä* ei ole ehdotukseen huomautettavaa. Yksikään lausuja ei ilmoita vastustavansa ehdotusta.

Suomen Asianajajat kannattaa muutosta ja toteaa työryhmänkin esiin tuomilla seikoilla, että nykyisellään jääviyssäännökset estävät lahjoittamiset eikä edes edunvalvojan määrääminen auta tilanteeseen, kun edunvalvojan toimia rajoittaa holhoustoimilain ehdoton lahjoittamiskielto. Varavaltuutetun vahvistamista lahjoituksen toteuttamiseksi pidetään epätarkoituksenmukaisena ja lisäksi käytäntö on osoittanut, että lahjoituksia tehdään esteellisyysäännöksistä huolimatta, joten muutos vastannee myös kansalaisten oikeustajua. Muutos ei myöskään muuta sitä jo olemassa olevaa

tilannetta, että valtuutuksen vahvistaminen ei poista valtuuttajan toimintakelpoisuutta ja valtuuttaja voi aina itse lahjoittaa omaisuuttaan oikeustoimen merkityksen ymmärtäessään. [...]

Suomen muistiasiantuntijat ry kannattaa ehdotusta. Nykyisin voimassa oleva sääntely on hankalaa toteuttaa ja noudattaa. Valtuutetun tulee voida antaa valtuuttajan puolesta pieni tavanomainen lahja (syntymäpäivät, valmistajaiset jne) niin kuin valtuuttaja itse tekisi, jos hän ymmärtäisi ja pystyisi itse toimimaan.

Muistiliitto ry kannattaa esitettyä ehdotusta. Sen mukaan tilannetta on vaikeuttanut erityisesti varavaltuutetun tehtävän vahvistamishakemuksen pitkä käsittelyaika sekä käsittelymaksu, mikä on ollut ongelmallista etenkin silloin, kun kyse on ollut taloudelliselta arvoltaan vähäisistä lahjoista.

Omaishoitajaliitto pitää ehdotusta kannattavana, mutta painottaa, että myös tilanteissa, joissa varsinainen valtuutettu on esteellinen, tulisi järjestelmän olla riittävän joustava mahdollistamaan ei-esteellisen henkilön sijaisena toimimisen.

2.3 Kiinteistöä koskevat oikeustoimet

Työryhmän ehdotus: Edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa on erityinen säännös edunvalvontavaltakirjan suhteesta maakaassa valtakirjoille säädettyihin muoto- ja yksilöintivaatimuksiin. Lain nykyinen sääntely siitä, että valtuutetun kelpoisuus kiinteistöä koskevien oikeustoimien tekemiseen edellyttää nimenomaista määräystä edunvalvontavaltakirjassa, on käytännössä osoittautunut epäselväksi. Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi sääntelyä niin, että valtuutettu olisi kelpoinen myymään tai muutoin luovuttamaan kiinteistön, hakemaan kiinnitystä tai perustamaan panttioikeuden kiinteistöön suoraan edunvalvontavaltuutuksen nojalla maakaaren säännösten estämättä. Tämä ei kuitenkaan estäisi valtuuttajaa antamasta valtakirjassa erityisiä määräyksiä, joilla hän rajoittaa valtuutetun oikeutta ryhtyä kiinteistöä koskeviin oikeustoimiin. Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin edunvalvontavaltakirjoihin.

Lausuntopalaute: Suurin osa asiaan kantaa ottaneista pitää työryhmän ehdotusta perusteltuna ja kannattaa ehdotusta (mm. *emeritusprofessori Urpo Kangas, Mielenterveyden keskusliitto ry, Omaishoitajaliitto ry, FA, Suomen muistiasiantuntijat ry, Vanhustyön keskusliitto, SKVL, Suomen Asianajaliitto, Maanmittauslaitos,*

Muistiliitto ry, Edunvalvontavaltuutus ry). Nykyisen sääntelyn todetaan aiheuttaneen väärinkäsityksiä ja hankaluuksia esimerkiksi lainhuutoa haettaessa. Ehdotetun muutoksen todetaan vastaavan paremmin kansalaisten oikeustajua.

SKVL kannattaa muutosehdotusta, jonka mukaisesti valtuutettu on oikeutettu luovuttamaan ja panttaamaan kiinteistön ilman erillistä mainintaa valtakirjassa, koska kysymys on asiasta, jota valtakirjoissa ei usein ole ymmärretty huomioida, mutta sitä on kuitenkin tarkoitettu. Mikäli valtuuttaja antaisikin kiinteälle omaisuudelle (esim. kesämökki) erityistä arvoa, olisi valtakirjaan tehtävissä ja tehtäisiinkin tarvittavia rajoituksia. Kiinteistökauppa ei todellisuudessa eroa asunto-osakkeen kaupasta, myöskään sen merkitykseltä valtuuttajalle.

Maanmittauslaitos kannattaa ehdotusta. [...] Kiinteistöä koskevan maininnan ottaminen edunvalvontavaltakirjaan jäänee usein pois valtakirjasta nimenomaan valtakirjan laatijan tietämättömyyden takia. Kun sääntelyä muutetaan siten, että edunvalvontavaltakirja sellaisenaan antaa aina oikeuden myös kiinteistön luovuttamiseen, kiinnityksen hakemiseen ja kiinteistöä koskevan panttioikeuden perustamiseen, vaikka tästä ei olisi valtakirjassa lainkaan mainittu, asiaan liittyvien, sääntelyn tuntemattomuuden takia syntyneiden erehdyksen haitalliset vaikutukset voidaan eliminoida. Tämä heijastuu myös kirjaamisen menettelyyn vähentäen täydentämiskehotuksia sekä ratkaisuja hakemusten tutkimatta jättämisestä, että hylkäämisestä.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua muutosta. Nykyisen oikeustilan voidaan katsoa olevan se, että valtuuttaja oikeuttamalla kiinteistön myynnin valtakirjassa on aktiivisesti ja tietoisesti ottanut asiaan kantaa. Suomen Asianajajat haluaakin korostaa valtakirjoja laativien ammattilaisten ammattitaitoa ja tärkeyttä painottaen asiakkailleen lainmuutosten myötä, että kiinteistön myyminen on lainmuutoksen jälkeen oletus, josta voi poiketa erikseen valtakirjassa. Muutoksen katsotaan vastaavan kansalaisten oikeustajua, vaikka se muuttaakin lain alkuperäisen voimaantulon jälkeisen tilan päinvastaiseksi. Edunvalvontavaltuutuksen lähtökohtana on se, että kaikki oikeustoimet ovat sallittuja, jollei niitä ole erikseen kielletty, joten ehdotettu muutos on tältäkin osin perusteltu.

Osa lausunnonantajista toteaa, että jatkossa tulee olemaan kahdella eri periaatteella toimivia edunvalvontavaltakirjoja (mm. *Muistiliitto ry, Maanmittauslaitos*). Voimaantulosäännöstä kannatetaan laajalti, mutta tiedottamisen tärkeyttä painotetaan (mm. *Vanhustyön keskusliitto, Suomen muistiasiantuntijat ry, Muistiliitto ry*).

Maanmittauslaitos lausuu, että vielä tulee olemaan pitkään käytössä sellaisia ennen lainmuutosta annettuja edunvalvontavaltuutuksia, joissa ei ole huomattu erikseen mainita valtuutetun oikeudesta luovuttaa kiinteistöjä. Tällöin kiinteistön luovuttamista varten joudutaan hakemaan edunvalvoja itsenäisessä, holhoustoimilaissa tarkoitetussa roolissa, jolloin holhousviranomaisen lupa luovutukseen luonnollisesti edelleen vaaditaan.

Muistiliitto kannattaa ehdotusta. Kiinnitämme huomiota jatkossa tiedottamisen tarpeeseen valtuutuksia vahvistettaessa sekä valtuutuksien mukaista tehtävää toteutettaessa, kun tilanne kiinteistöoikeustoimien suhteen kääntyisi uudistuksen myötä päinvastaiseksi. Tästä tullee aiheutumaan epäselvyyksiä jonkin aikaa. Edunvalvontavaltuutuksen sisältävät mahdolliset kiinteistömääräykset herättävät jo nykyisellään erittäin paljon kysymyksiä maallikoiden piirissä.

Kaksi lausujaa (*emeritusprofessori Markku Helin, Juristiliitto*) suhtautuu ehdotukseen kriittisesti. Helin ehdottaa, että ehdotetun muutoksen sijasta lisätään kiinteistöä koskeva maininta valtakirjan sisältöä koskevaan säännökseen.

Helin: Valtuuttajalla voi monesti olla sukupolven ylittäviä suunnitelmia kiinteän omaisuutensa varalta. Hän voi esimerkiksi haluta, että rakas kesäpaikka jää hänen lapsilleen ja hän on kenties määrännyt asiasta testamentillakin. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että kysymys siitä, kattaako valtuutus kiinteistöstä määräämisen, tulisi valtakirjaa tehtäessä nimenomaisesti esille. Ehdotus, jonka mukaan valtuutus antaa oikeuden kiinteistöstä määräämiseen, vaikka asiaa ei nimenomaisesti todeta valtakirjassa, on pitkälle menevä ja mielestäni arveluttava. Voidaan päätyä ikäviin tilanteisiin, joissa valtuuttajan tekemää testamenttia ei voida toteuttaa, koska edunvalvontavaltuutettu on tavoitellakseen omaisuudelle tuottoa tai hoitokuluja minimoidakseen myynyt kiinteistön. Ehdotetun sääntelyn perusteluna mietinnössä esitetään, että kelpoisuudesta kiinteistöstä määräämiseen ei useinkaan muisteta mainita edunvalvontavaltakirjassa. Tämän ongelman oikeasuhtainen ratkaisu olisi sääntelyn muuttaminen niin, että kysymys valtuutuksen ulottumisesta kiinteistöä koskeviin määräämistoimiin muistetaan ottaa esille valtakirjaa laadittaessa. Edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 6 §:ssä on säännös siitä, mitä valtakirjasta on käytävä ilmi. Tätä säännöstä voitaisiin täydentää tavalla, joka osoittaisi sen, että valtuutetulla on kelpoisuus lain 20 §:ssä tarkoitettuihin määräämistoimiin ainoastaan, jos siitä on otettu valtakirjaan nimenomainen määräys.

Juristiliitto katsoo, että nyt esitettyä 20 § koskien erityisesti määräämistä kiinteästä omaisuudesta tulisi tarkastella uudestaan. *Juristiliitto* yhtyy tässä emeritusprofessori Markku Helinin huomioihin siitä, että valtuuttajalla voi olla kiinteän omaisuuden osalta suunnitelmia ja siten laadittuna esimerkiksi testamentti, jolloin edunvalvontavaltuutetun toimet voivat pahimmillaan aiheuttaa valtuuttajan omaisuuttaan koskevan viimeisen tahdon kumoutumisen. Tämä on mahdollista esimerkiksi tilanteessa, jossa valtuutetulla ei ole tietoa olemassa olevasta testamentista tai sen sisällöstä. Tämä voitaisiin estää esimerkiksi Helinin ehdottamalla nimenomaisella esiin ottamista koskevalla velvoitteella valtuutusta laadittaessa, kun on kyse valtuutuksen ulottumisesta kiinteään omaisuuteen liittyviin määräämistoimiin.

2.4 Valtuutetun tehtäviin määrätty edunvalvoja

Työryhmän ehdotus: Ehdotuksessa esitetään selkeytettäväksi sääntelyä tilanteessa, jossa valtuutetun tehtäviin on määrätty valtuutetun esteellisyyden tai muun syyn vuoksi tilapäisesti edunvalvoja. Ehdotuksen mukaan valtuutetun tehtäviin määrätyn edunvalvojan kelpoisuuteen, velvollisuuksiin, esteellisyyteen, omaisuuden lahjoittamismahdollisuuteen ja oikeustoimien luvanvaraisuuteen liittyvät asiat määräytyvät edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain nojalla. Muutoin sovelletaan holhoustoimesta annettua lakia. Tavoitteena on, että edunvalvoja voisi tässä tehtävässään toimia kuten valtuutettu ja noudattaa valtakirjan määräyksiä valtuuttajan tahdon mukaisesti.

Lausuntopalaute: Kaikki asiaan kantaa ottaneista lausunnonantajista kannattavat ehdotusta (mm. *emeritusprofessori Urpo Kangas*, *Mielenterveyden keskusliitto ry*, *Omaishoitajaliitto ry*, *Suomen muistiasiantuntijat ry*, *Suomen Asianajajat*, *Maanmittauslaitos*, *Muistiliitto ry*, *DVV*, *Suomen henkikirjoittajayhdistys r.y.*, *VM*). Ehdotus nähdään lakia selkeyttävänä ja järkevänä uudistusehdotuksena (emeritusprofessori *Urpo Kangas*).

Emeritusprofessori *Markku Helinillä* ei ole ehdotukseen huomautettavaa.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua muutosta ja pitää ajantasaistamista tarpeellisena. *Suomen Asianajajat* pitää muutosta perusteltuna ja sen katsotaan suojaavan valtuuttajan itsemääräämisoikeutta. Nykyinen lainsäädäntö on luonut epäselvän tilanteen siitä, sovelletaanko pykälän mukaiseen edunvalvojaan holhoustoimilain vai edunvalvontavaltuutuksen säännöksiä. Käytännössä tilanteissa on sovellettu holhoustoimilakia, mikä ei vastaa valtuuttajan tahtoa, vaikkei tämä erillistä toissijaista valtuutettua tai varavaltuutettua olekaan valtuutuksen

tekohetkellä pystynyt nimeämään. Koska säännös koskee myös tilanteita, joissa myös nimetty varavaltuutettu on esteellinen, on erittäin perusteltua, että nimetävään edunvalvojaan sovelletaan valtuutuksen eikä holhoustoimilain määräyksiä.

3 Laki holhoustoimesta

3.1 Esteellisyysperusteiden tarkistaminen

Työryhmän ehdotus: Ehdotuksessa esitetään tehtäväksi samanlainen muutos edunvalvojan esteellisyys säännöksiin kuin valtuutetun esteellisyys säännöksiin. Se, että vastapuolena olisi edunvalvojan vanhemman sisarus, ei olisi jatkossa esteellisyysperuste.

Lausuntopalaute: Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotettua muutosta kannattavat muut asiaan kantaa ottaneet (mm. *Mielenterveyden keskusliitto ry, Suomen muistiasiantuntijat ry, Suomen Asianajajat, Nuoret Lesket ry, Maanmittauslaitos, Muistiliitto ry, DVV*), mutta ei emeritusprofessori *Markku Helin*.

Helin: Ehdotettu esteellisyyspiirin supistaminen ei mielestäni sovi kovin hyvin edunvalvontaan. Esimerkiksi tilanteet, joissa yleinen edunvalvoja päämiehensä puolesta tekee oikeustoimen setänsä tai tätinsä kanssa, herättävät helposti kysymyksen siitä, onko toimittu oikein ja päämiehen edun mukaisesti. On epäselvää, saavutetaanko muutoksella lainkaan hyötyjä, jos toisessa vaakakupissa on luottamuksen heikentyminen siihen, että edunvalvonta toimii päämiehen edun mukaisesti. [...] Edellä sanottuun viitaten katson, että lain 32 §:ään ehdotettu muutos olisi parempi jättää toteuttamatta.

Suomen Asianajajat kannattaa muutosta sellaisenaan. Kuten edellä on lausuttu edunvalvontalain 17 §:n valtuutetun esteellisyys -kohdassa, voidaan edunvalvontavaltuutettuun ja edunvalvojaan soveltaa erilaisia ja eri laajuisia esteellisyys säännöksiä. Vaikka myös holhoustoimilain mukaisena edunvalvojana voi toimia päämiehen läheinen, perustuu edunvalvojan toiminta tuomioistuimen tai viranomaisen hälle antamiin valtuuksiin eikä päämiehen itsemääräämisoikeuden alaiseen päätöksen, jolloin laajemmat esteellisyys säännökset ovat päämiestä suojaavia ja perusteltuja.

3.2 Lupasäännösten ajantasaistaminen

Työryhmän ehdotus: Holhousviranomaisen luvan edellyttäminen tiettyihin päämiehen puolesta tehtäviin oikeustoimiin nähdään edelleen tarkoituksenmukaiseksi keinoksi ehkäistä merkittävistä oikeustoimista päämiehelle aiheutuvia vahinkoja. Lupaa edellyttävien oikeustoimien luetteloa ehdotetaan kuitenkin tarkistettavaksi. Holhousviranomaisen lupaa koskeva vaatimus ehdotetaan poistettavaksi kolmessa tilanteessa. Lupaa ei tarvittaisi ensinnäkään siihen, että edunvalvoja ryhtyy harjoittamaan elinkeinoa päämiehensä lukuun. Myöskään kuolinpesän yhteishallinnosta päämiehen puolesta tehtävä sopimus ei edellyttäisi jatkossa holhousviranomaisen lupaa. Lisäksi ehdotetaan luovuttavaksi lupavaatimuksesta, joka koskee metsän myyntiä tai myytäväksi hakkauttamista ja maa-ainesten myytäväksi irrottamista ja luovuttamista.

Lainan ottamista koskevaa lupasäännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että lupa tarvittaisiin vain varsinaisen rahalainan ottamiseen päämiehen puolesta eli uuteen lainaan, jonka nojalla lainanottaja saa käyttöönsä rahavaroja. Sijoitustoimintaa koskevaa lupasääntelyä ehdotetaan ajantasaistettavaksi niin, että siinä otetaan huomioon sijoitustoiminnan kehittyminen.

Lausuntopalaute: Lausuntopalautteessa suhtaudutaan pääosin myönteisesti lupasääntelyn ajantasaistamiseen (mm. *Mielenterveyden keskusliitto ry, Suomen muistiasiantuntijat ry, Suomen Asianajajat, Nuoret Lesket ry, Maanmittauslaitos, Muistiliitto ry, DVV, Suomen Henkikirjoittajayhdistys r.y.*)

Yksittäisiä eriäviä näkökantoja kuitenkin esitetään.

MLL ja väitöskirjatutkija *Saara Tuulari* näkevät lapsen edun kannalta riskinä mietinnön ehdotuksen siitä, ettei holhousviranomaisen lupaa tarvittaisi enää siihen, että edunvalvoja ryhtyy harjoittamaan elinkeinoa päämiehensä lukuun. Lupa-edellytyksen poistaminen mahdollistaisi alaikäisen nimissä tehtyjä riskialttiita liiketoimia tavalla, joka voi johtaa alaikäisen velkaantumiseen. Ongelma nähdään erityisen isona niiden alaikäisten edunvalvonnoissa, joita ei ole merkitty holhousasioiden rekisteriin.

MLL suhtautuu ehdotukseen kielteisesti ja pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa ongelmakohdat kartoitetaan alaikäisten osalta ja huomioidaan valmistelussa. Jos luvanvaraisuus poistuu elinkeinon harjoittamisen osalta, *MLL* näkee riskinä, että alaikäisen nimissä saatetaan tehdä tietoisesti velkaa

jonkinlaisen yritystoiminnan muodossa. Lupaedellytyskään ei kokonaan poista riskiä, mutta pienentää sitä. Erityisen iso ongelma tämä on niiden alaikäisten edunvalvonnoissa, joita ei ole merkitty holhousasioiden rekisteriin.

Tuulari: Käytännössä tällaiset tapaukset lienevät harvinaisia, mutta lupaedellytyksen poistaminen mahdollistaisi alaikäisen nimissä tehtyjä riskialttiita liiketoimia tavalla, joka voi johtaa alaikäisen velkaantumiseen. Pidän lupaedellytyksen säilyttämistä myös sen vuoksi tarpeellisena, että yleensä alaikäisen edunvalvojan kykyä ja kelpoisuutta tehtävään ei ole arvioitu lainkaan eikä edunvalvojan toimintaa valvota muutoin kuin lupamenettelyn avulla. Lupamenettelyn säilyttäminen alaikäisen edunvalvonnassa 34 pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaisissa tilanteissa ei oletettavasti työllistäisi holhousviranomaista juuri lainkaan, mutta vähentäisi yksittäisten lasten kohdalla vanhemmista johtuvaa velkaantumisriskiä huomattavasti.

Mietinnössä ehdotetaan luovuttavaksi lupavaatimuksesta, joka koskee metsän myyntiä tai myytäväksi hakkauttamista ja maa-ainesten myytäväksi irrottamista ja luovuttamista. Ehdotettu muutos saa laajaa kannatusta, mutta muutoksen asianmukaisuutta olisi *Helinin* mukaan vielä arvioitava.

Helin: Säännöksellä on välittömän sisältönsä lisäksi välillistä merkitystä, sillä se ohjaa edunvalvojaa omaisuuden hoitosuunnitelman laatimiseen. Jos säännös kumotaan, tämä ohjausvaikutus katoaa. Kun kiinteistöä vajennetaan luovuttamalla sen ainesosia, olisi päämiehen kannalta ja edunvalvonnan yleisen uskottavuuden kannalta tärkeää, että se toteutuu pitkäjänteisen suunnitelman mukaisesti ja ettei epäilyjä päämiehen varojen tyhjentämisestä synny.

Muistiliitto ei näe esteitä luvanvaraisuuden poistamiselle metsän myyntitilanteissa. Se näkee kuitenkin tärkeänä, että metsävarallisuuden hoitamiseen kiinnitetään tilivalvonnan yhteydessä tarpeellista huomiota. Metsämyyntitulot voivat olla määrältään huomattavat. Ja lisäksi metsähakkuisiin sisältyy muita jälkivelvoitteita.

Suomen Asianajajien lausunnon mukaan etenkin metsän myynnin tai myytäväksi hakkauttamisen luvanvaraisuutta on kansalaisten keskuudessa pidetty hankalana ja byrokraattisena, kun myynti lähes aina perustuu ammattilaisen antamaan metsänhoitosuunnitelmaan, mutta holhousviranomainen on kuitenkin voinut päätyä erilaiseen näkemykseen päätöstä antaessaan.

Helin kiinnittää lisäksi huomiota työryhmän muutosehdotukseen koskien omaisuuden käyttöoikeuden luovuttamista.

Helin: Lain 34 §:n 3 ja 11 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että omaisuuden käyttöoikeuden luovuttaminen pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi päämiehen täysi-ikäisyyden alkamisesta ei enää edellyttäisi holhousviranomaisen lupaa, jos luovutuksen kokonaisaika on enintään viisi vuotta. Edunvalvoja voisi siten lupaa siihen tarvitsematta vaikkapa aivan päämiehen täysi-ikäisyyden kynnyksellä sitoa viimeksi mainitun kädet pitkäksi ajaksi kyseisen omaisuuden osalta. Muutoksen tarpeellisuutta olisi vielä harkittava, sillä holhoustoimilain henkeen sopii huonosti, että jo päättyneellä edunvalvonnalla olisi näin pitkä jälkivaikutus. Ehdotettua sääntelyä voidaan myös käyttää arveluttavalla tavalla ikäänkuin alaikäisyyden jatkamiseen ilman tuomioistuimen päätöstä.

Työryhmän ehdottamaa sijoitustoimintaa koskevaa uutta 34 a §:ää pidetään käytäntöä ja oikeustilaa selkeyttävänä (mm. *Suomen Asianajajat, FA, emeritusprofessori Urpo Kangas*).

Suomen Asianajajat: Ehdotetut muutokset korjaavat epäselvää tulkintatilannetta ja tuovat lain ajan tasalle ja huomioivat esimerkiksi kryptovaluutat ja omaisuuden hajauttamisen (ehdotettu muutos pykälään 39).

FA kannattaa ehdotettua puitelupasääntelyä lämpimästi, mutta koska holhousviranomaisen myöntämät luvat ovat asiakkaalle maksullisia, saattaa puitelupakin pienimpien sijoitusten kohdalla hidastaa luvanvaraisiin tuotteisiin sijoittamista. *FA* ehdottaakin jatkovalmistelussa vielä mahdollistettavan myös ilman omaisuuden hoitosuunnitelmaa tehtävät suorat sijoitukset arvopapereihin myös ETA-alueen ulkopuolisissa kaupankäyntijärjestelmissä. [...] 1 momentin 3 kohdan muuttaminen palvelisi myös lakiin ehdotettua riittävän hajauttamisen vaatimusta, jota *FA* kannattaa vahvasti.

Myös *Muistiliitto* kannattaa 39 §:ään sisältyvää ehdotusta varojen sijoitusten riittävästä hajauttamisesta, mutta huomauttaa, että mitä useammassa rahalaitoksessa sijoituksia on, sitä suuremmaksi muodostuu myös niitä koskevat päämiehelle aiheutuvat kulut. Emeritusprofessorit *Markku Helin* ja *Urpo Kangas* suhtautuvat sen sijaan kielteisesti ehdotukseen tuoda hajauttamisen periaate lain tasolle.

Helin: Ehdotettu muutos, jolla edunvalvoja velvoitettaisiin huolehtimaan sijoitusten riittävästä hajauttamisesta, on mielestäni tarpeeton, sillä hajauttaminen sisältyy hyvään omaisuuden hoitoon, jota jo nykyisin edellytetään. Laissa ei muutoinkaan yksilöidä keinoja, joilla omaisuuden säilymisestä ja sen riittävästä tuottamisesta on huolehdittava, joten joudutaan kysymään, miksi juuri tämä keino mainittaisiin. Joissakin tapauksissa keino voi olla jopa väärä.

Jos päämiehen osakesalkku koostuu perheyhtiön osakkeista, niiden myymisen hajautuksen aikaansaamiseksi voisi olla sekä päämiehen että yrityksen kannalta epäonnistunut toimenpide.

Kangas: Säännös kuulostaa viattomalta sijoitusohjeelta, mutta voi johtaa siihen, että edunvalvoja ryhtyy leikkimään sijoitusammattilaista ja realisoimaan sellaista päämiehen omaisuutta, joka periaatteessa on riskitöntä ja sijoittaa realisoimisesta saamansa varat Talvivaaran osakkeisiin. Minä en pidä tällaista varojen uudelleen sijoittamista koskevaa säännöstä harkittuna. Nykyinen sääntely on minusta täysin riittävä turvaamaan päämiehen edut.

Lisäksi väitöskirjatutkija *Saara Tuulari* kommentoi lapsen elatukseen liittyvän sääntelyn vaikutusta alaikäisen päämiehen omaisuuden käyttöön.

Tuulari: 39 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (mietinnön luku 7.2) on tuotu hyvin esille lapsen elatukseen liittyvän sääntelyn vaikutusta omaisuuden käyttöön. Holhousviranomaisen käytännöissä ja myös alemmissa tuomioistuimissa on eriäviä tulkintoja erityisesti eläkkeiden käytön sallittavuudessa. Suuri osa holhousasioiden rekisteriin merkityistä alaikäisten edunvalvonnoista koskee lapsia, jotka ovat menettäneet toisen vanhempansa (mietinnön luku 4.2.2.2). Tällaisissa perheissä lapsen perhe-eläketuloilla voi olla ratkaiseva merkitys perheen ja lapsen elintason – jopa kodin – säilyttämisen kannalta. Perhe-eläkkeiden ensisijaisena tarkoituksena on lapsen elatuksen turvaaminen sellaisena kuin se on ollut ennen toisen vanhemman kuolemaa. Eläkkeet voivat olla edesmenneen vanhemman tulotason vuoksi huomattavia, mutta suuretkin eläkkeet on saatava käyttää kokonaisuudessaan lapsen elinkustannuksiin, jos siihen on tarve. Ylipäänsä lapsen elatukseen tarkoitetut tulot on voitava tarvittaessa käyttää kokonaan lapsen elatuksen kuluihin.

3.3 Alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti

Työryhmän ehdotus: Säännöstä, jonka mukaan alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin alaikäisen omaisuuden määrän vuoksi, ehdotetaan muutettavaksi siten, että rekisteröintivelvollisuuden varallisuusraja nostetaan nykyisestä 20 000 eurosta 25 000 euroon. Rekisteristä poistamista koskeva varallisuusraja ehdotetaan nostettavaksi vastaavasti nykyisestä 15 000 eurosta 20 000 euroon. Ehdotettujen korotusten määrät perustuvat nykyisen sääntelyn antamisen jälkeen tapahtuneeseen rahanarvon muutokseen.

Lausuntopalaute: Työryhmän ehdotusta kannatetaan laajalti (mm. *Omaishoitajaliitto ry*, *FA*, *väitöskirjatutkija Saara Tuulari*, *Suomen muistiasiantuntijat ry*, *Suomen Asianajajat*, *Nuoret Lesket ry*, *MLL*). Mikään taho ei vastusta työryhmän ehdotusta.

Omaishoitajaliitto pitää alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinnin omaisuuden arvon alarajojen nostamista esitetyllä tavalla tarkoituksenmukaisena pykälissä 66 ja 66 a. Tämä vastaa paremmin muuttunutta rahan arvoa. Myönteisenä sivuvaikutuksena, joustavampi sääntely voi osaltaan vapauttaa viranomaisten voimavaroja sinne, missä tarvitaan enemmän virnaomaisvalvontaa.

Osa lausunnonantajista pitää ehdotettua korotusta kuitenkin riittämättömänä (*FA*, *Nuoret Lesket ry*, *DVV*, *VM*). Näissä lausunnoissa ehdotetaan varallisuusrajaa nostettavaksi 30 000 euroon.

FA: Edunvalvonnan rekisteröintiä koskevan 66 §:n osalta on huomattava, ettei ehdotettu korotus 20 000 eurosta 25 000 euroon kata aivan täysimääräisesti inflaation vaikutusta, vaikka korotus sinänsä on kannatettava. Päämiehen nimissä tehtävän sijoittamisen helpottamiseksi jatkovalmistelussa voitaisiin harkita rajan korottamista esimerkiksi 30 000 euroon.

DVV:n käsityksen mukaan alaikäisen edunvalvonnan rekisteröintiraja tulisi nostaa 30 000 euroon, kuten myös työryhmän työskentelyn pohjana olevassa arviomuistiossa on esitetty. Rajan nostaminen 20 000 eurosta 25 000 euroon ei ole riittävä vastaamaan inflaatiokehitystä eikä hallinnollisen taakan keventämistarvetta. Pieni nosto ei korjaisi tilannetta riittävästi, vaan rekisteröintirajan tulisi olla 30 000 euroa, jotta muutos olisi vaikuttava. Viimeksi varallisuusrajoja korotettiin vuonna 2011, minkä jälkeen rahan ostovoima on heikentynyt merkittävästi. [...] Valtion taloudelliset resurssit ovat tulevina vuosina niukat, mikä edellyttää valvonnan kohdentamista tarkoituksenmukaisesti. Rajojen merkittävämpi nostaminen vähentäisi erityisesti sellaisten tapausten määrää, joissa valvontaa ei käytännössä tarvita, mutta joissa hallinnollinen käsittely kuormittaa viranomaistyötä ilman lisäarvoa alaikäisen suojan kannalta. Varallisuusrajojen rohkeampi korottaminen olisi perusteltu ja tasapainoinen ratkaisu, joka tukisi sekä alaikäisten omaisuuden turvaa että hallinnollisten prosessien tehostamista.

VM:n ja *Suomen Henkikirjoittajayhdistys r.y.:n* mukaan alaikäisen rekisteröinnin varallisuusrajan sitomista indeksiin tulisi myös harkita.

VM: [...] Tosin edunvalvontaan johtavan alaikäisen omaisuusrajaa olisi voitu nostaa enemmän kuin 20 000 eurosta 25 000 euroon – ehdotettu korotus ei kata edes edellisen korotuksen jälkeen tapahtunutta inflaation vaikutusta – ja liittää tulorajaan indeksi. Esimerkiksi Ruotsissa tämä tulo raja on selkeästi korkeampi.

MLL pitää tärkeänä työryhmän mietinnön kirjausta siitä, että lainsäädäntöä ei muutettaisi siltä osin, että holhousviranomaisella olisi edelleen tietyin edellytyksin mahdollisuus merkitä alaikäisen edunvalvonta rekisteriin, vaikka varojen määrä on laissa säädetty vähäisempi.

DVV ja *Nuoret Lesket ry* pitävät tarpeellisena säätää mahdollisuus jättää edunvalvonta tietyin edellytyksin rekisteröimättä silloinkin, kun alaikäisellä olevan omaisuuden arvo tai kuolinpesäosuuden arvo ylittäisi laissa säädetyn varallisuusrajan.

DVV: Tällaisia tilanteita syntyy tyypillisesti silloin, kun alaikäinen on osakkaana kuolinpesässä, jossa ei ole muuta mainittavaa omaisuutta kuin kiinteistö tai muu objekti, josta edunvalvoja ei voi luopua ilman 34 §:ssä tarkoitettua holhousviranomaisen lupaa. Kun edunvalvoja ei voi luovuttaa omaisuutta holhousviranomaisen tietämättä, ei omaisuuden häviämisen vaaraa ole. Mahdollisuus jättää alaikäisen edunvalvonta rekisteröimättä riskiarvioinnin perusteella edesauttaa kohdentamaan *DVV*:n resursseja niihin valvontoihin, joissa valvonta on tarpeellisempaa.

Nuoret Lesket ry: Leskiperheissä lapsen omaisuus yleensä koostuu vanhemmalta tulleesta perinnöstä. Tyypillistä on, että omaisuus koostuu suurelta osin osuudesta asunto-osakkeeseen tai kiinteistöön. Näihin liittyviin oikeudellisiin toimenpiteisiin, kuten myyntiin tarvitaan joka tapauksessa holhousviranomaisen lupa ja näin vaaraa omaisuuden häviämiseen ei ole. *Nuoret Lesket ry* näkeekin tarpeellisena, että näissä tilanteissa, joissa varallisuus on tosiasiallisesti sidottuna kohteisiin, joihin muutosten tekeminen edellyttää holhousviranomaisen lupaa, tulisi olla mahdollisuus jättää alaikäisen edunvalvonta rekisteröimättä, vaikka omaisuuden arvo tai kuolinpesäosuuden arvo ylittäisi laissa säädetyn varallisuusrajan.

Emeritusprofessori Urpo Kangas kiinnittää huomiota säännökseen, jonka mukaan edunvalvonta on merkittävä rekisteriin myös, kun holhousviranomaisen saa tiedon siitä, että alaikäinen on osakkaana kuolinpesässä ja hänen osuutensa pesän varoista vainajan tai pesän velkoja niistä vähentämättä ylittää ehdotuksen mukaan 25 000 euroa.

Kangas: Minun on vaikea ymmärtää ratkaisua, jossa vainajan tai pesän veloille ei anneta mitään merkitystä harkittaessa alaikäisen merkitsemistä holhousasioiden rekisteriin. Jos perittävän kuolinpesä on ylivelkainen, pesän kaikki varat on käytettävä ensisijaisesti pesänselvitysvelkojen ja vainajan velkojen maksuun. Mikäli näiden jälkeenkin pesä on ylivelkainen, käytettävissä olevat varat on jaettava velkojille heidän maksuosuuksiensa mukaisessa suhteessa. Miksi tässä tilanteessa alaikäisen edunvalvonta pitää merkitä holhousasioiden rekisteriin, vaikka reaalisessa jaossa alaikäiselle ei tule minkäänlaista jakosuutta jäämistöstä. Kenen intressissä merkintä tehdään rekisteriin? Tosin alaikäisen edunvalvonta voidaan poistaa rekisteristä, jos alaikäisen 66 §:n 1 momentissa tarkoitettu pesäosuuden tai omaisuuden arvo on pysyväisluonteisesti vähentynyt ehdotuksen mukaan 20 000 euroon tai sitä pienemmäksi. Ylivelkaisessa pesässä tämä on enemmän kuin todennäköistä pesänselvityksen edetessä ennemmin tai myöhemmin. Harkitsisin HolhTL 66 §:n 1 kohdan muuttamisesta siten, että siitä poistettaisiin keskeltä virkettä ”vainajan tai pesän velkoja niistä vähentämättä”.

Lisäksi väitöskirjatutkija *Saara Tuulari* nostaa esiin päätöstilivelvollisuuteen liittyvän epäselvyyden.

Tuulari: Pidän varallisuusrajojen nostamista perusteltuna työryhmän mietinnön mukaisesti. Alaikäisen edunvalvonnan rekisteristä poistamiseen liittyvä sääntely on kuitenkin päätöstilivelvollisuuden osalta epäselvää. Lain 52 §:n nykyinen sanamuoto mahdollistaa tulkinnan, jonka mukaan holhousasioiden rekisterissä olleen mutta sieltä 66 a §:n perusteella poistetun alaikäisen edunvalvonnasta tulisi tehdä päätöstili. Vallitsevan käytännön mukaan päätöstiliä ei tällaisissa tilanteissa vaadita, eikä sen edellyttäminen vastaisi lainsäätäjän tarkoitusta. Säännös on ajalta ennen kuin alaikäisen rekisteristä poistaminen (66 a §) lisättiin holhoustoimilakiin. 52 pykälän 1 momentin viimeinen virke kuuluu nykymuodossaan näin: ”Edunvalvoja ei kuitenkaan ole velvollinen antamaan päätöstiliä sellaisesta alaikäisen edunvalvonnasta, jota ei ole ollut merkittävä holhousasioiden rekisteriin.” Säännöksen selkeyttämiseksi ehdotan virkkeeseen lisäystä ja virkeen muuttamista muotoon: ”Edunvalvoja ei kuitenkaan ole velvollinen antamaan päätöstiliä sellaisesta alaikäisen edunvalvonnasta, jota ei ole ollut merkittävä holhousasioiden rekisteriin tai joka on poistettu rekisteristä 66 a §:n perusteella.”

MLL pitää tärkeänä, että koska holhousviranomaisten lupa-/valvontakäytännöt alaikäisten osalta ovat osoittautuneet sen mukaan hyvin vaihteleviksi ja niiden ennakoitavuus on heikkoa, asiaan tulisi holhoustoimilain jatkovalmistelussa kiinnittää laaja-alaisemmin huomiota. MLL painottaa lausunnossaan ennakollisen valvonnan tärkeyttä esimerkiksi hyödyntämällä sulk- ja estotilejä.

MLL: Alaikäisten edunvalvonnassa on tullut esiin useita erilaisia epäkohtia, jotka kaipaavat sekä lainsäädännöllisiä muutoksia että lainsäädännön toimeenpanon tehostamista. Lisäksi viranomaisvalvonta on osoittautunut alaikäisten osalta hitaaksi ja painottunut jälkikäteisyys. Vaikka järjestelmä pystyy paljastamaan väärinkäytöksiä, se ei pysty kuitenkaan tehokkaasti ennaltaehkäisemään niitä. Sellaisia väärinkäytöksiä, joissa lapsen lähes koko varallisuus käytettäisiin lyhyessä ajassa johonkin muuhun kuin lapsen kuluihin, voitaisiin paremmin ehkäistä ennakollisella valvonnalla (esimerkiksi sulk-/estotilillä tai vastaavalla, kunnes holhousviranomainen on hyväksynyt varainhoitosuunnitelman). MLL pitää asian selvittämistä tärkeänä lapsen oikeussuojan parantamisen kannalta. [...] Tilanteiden epäselvyys ja tulkinnanvaraisuus on voinut johtaa epäyhdenvertaisiin viranomaisten toimintatapoihin, mikä on saattanut asettaa perheet kohtuuttomiin tilanteisiin.

Myös *Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy* nostaa lausunnossaan keskusteluun sulkutilit osana lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten rahavarojen suojaamista.

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy: Lastensuojeluasioihin voi liittyä lapsen taloudelliseen edunvalvontaan ja ylipäättään lapsen varallisuuden hoitamiseen liittyviä kysymyksiä. Lastensuojelun sijaishuollossa olevalle lapselle pitäisi turvata lastensuojelun sijaishuollon aikana tulevat rahavarat lapsen käyttöön. Näissä tilanteissa on havaittu puutteita lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta ja joskus rahavarat eivät päädy lapsen hyväksi. Yhtenä vaihtoehtona tulisi selvittää mahdollisuutta kehittää holhoustoimilain sääntelyä sulkutilijärjestelystä (HolhTL 53.2 §, 122/2011 ja HolhTL 34 §). Sen avulla lapsen varoja ei voisi käyttää väärin. Nämä tilanteet eivät ole yleisiä, mutta jo yksittäisenä tapauksena suurehkojen tulojen joutuminen pois lapsen vaikutuspiiristä loukkaa lapsen oikeuksia.

4 Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemaa muita kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia

4.1 Yleistä

Työryhmän arvioinnin kohteena oli lisäksi muita vaihtoehtoja ja kysymyksiä, joiden osalta työryhmä ei kuitenkaan nähnyt perusteita lainsäädäntömuutoksille. Useimmat lausunnonantajat yhtyivät työryhmän johtopäätöksiin.

Helinin mukaan mietinnössä oli sangen hyvin perusteltu se, miksi moni ensi näkemältä hyvältä kuulostava ajatus ei ehkä lopulta olekaan toteuttamiskelpoinen tai ainakaan kovin hyödyllinen.

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry: Vaihtoehdot eivät mielestämme ole toteuttamiskelpoisia.

Suomen muistiasiantuntijat ry ei näe tarpeelliseksi tässä yhteydessä muuttaa näitä kyseisiä, voimassa olevia säännöksiä.

Kommentteja saatiin erityisesti edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutusten rekisteröintiä ja sähköistä puolesta asiointia henkilöä koskevissa asioissa koskevaan asiakohtaan.

Seuraavassa on mainittu asiakohdittain lausunnot, joissa otettiin kuhunkin asiaan erikseen kantaa.

4.2 Yleisten edunvalvojien valvonta ja lupavalvonta

Työryhmän ehdotus: Työryhmä ei katso tarkoituksenmukaiseksi eriyttää yleisten edunvalvojien tili- tai lupavalvontaa yksityisten edunvalvojien valvonnasta.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemys saa pääosin kannatusta (mm. *Suomen asianajajat, DVV*).

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä eikä tarvetta lainmuutoksille asiassa ole. Etenkin, kun päämiehen edunvalvojana toimii yleinen edunvalvoja, *Suomen Asianajajat* haluaa korostaa sitä, ettei kyseessä ole päämiehen itse valitsema edunvalvoja, jolloin ulkoiselle valvonnalle nähdään erityinen tarve. Tilanne voi olla se, ettei päämiehellä ole läheisiä eikä välttämättä kykyä itse valvoa edunvalvojan toimintaa tai sitten läheisten keskinäisten ristiriitojen takia on päädytty määräämään päämiehelle yleinen edunvalvoja. Riippumatta määräyksen taustoista, objektiivisen tahon valvonta on tarpeen. Ostopalveluina hankittujen yleisten edunvalvojen toiminta on ollut esillä mediassa ja ollut omiaan heikentämään kansalaisten luottoa yleiseen edunvalvontaan, mikä korostaa entisestään ulkoisen valvonnan tarvetta.

DVV: Yleisten edunvalvojen valvonnassa on mietinnön kohdassa 5.1.1 selostetulla tavalla saavutettu digitalisaation edistymisen ja toimintatapojen kehittämisen myötä merkittävää resurssitehokkuuden lisäystä, ja tämän kehityksen voidaan odottaa vielä jatkuvankin, vaikkakaan ei enää viime vuosien nopeudella. Resurssitehokkuuden lisääntyminen koskee myös kohdassa 5.2.2 tarkoitettua yleisten edunvalvojen lupavalvontaa. Näin ollen valvontaresurssien riittävyyden näkökulmasta yleisten edunvalvojen valvonnan eriyttämiseen yksityisten edunvalvojen valvonnasta ei enää ole entisenlaista tarvetta. Yleisten edunvalvojen toiminnan tyypilliset epäkohdat (esim. etuuden hakemisen viipyminen) eroavat mietinnössäkin kerrotulla tavalla yksityisten edunvalvojen kohdalla esille tulevista eikä niitä välttämättä huolellisessakaan tilivalvonnassa havaita. Silti mietinnössä esitettyihin perusteluihin ja tehtyihin johtopäätöksiin voidaan kohtien 5.1.1 ja 5.1.2 osalta yhtyä.

Sen sijaan *VM:n* mielestä olisi ollut perusteita vähentää viranomaisvastuulla toimivien yleisten edunvalvojen toiminnan valvontaa ja muuttaa sitä riskiperusteiseksi valtiontaloudellisista syistä.

VM: [...] Valtiovarainministeriö katsookin, että tilivalvonnan vähentämisessä tulisi olla mahdollista viranomaisten tuottavuuden näkökulmasta edetä nykyistä pidemmälle. Ehdotus siitä, että yleisten edunvalvojen osalta voitaisiin luopua tiettyihin oikeustoimiin edellytetystä holhousviranomaisen luvasta. Tässäkin valtiovarainministeriö näkee moninkertaisen viranomaisvalvonnan viranomaisten toiminnan tuottavuutta heikentävänä asiana. Työryhmä vetoaa ehdotuksen hylkäämisessä mm. siihen, että vastuu oikeustoimen asianmukaisuudesta edellyttäisi lisätoimia edunvalvontatoimistoissa.

Toisaalta voi kysyä, olisiko mahdollinen lisätyö asiaa jo muutenkin käsittelevässä edunvalvontatoimistossa kuitenkin vähäisempi kuin mitä asian siirtämisestä kokonaan toisen viranomaisen käsiteltäväksi nykyisin syntyy.

SKVL esittää harkittavaksi toimintamallia, jossa yleisen edunvalvojan ei tarvitsisi hakea holhousviranomaisen lupaa holhoustoimilain 34 §:ssä säädettyihin oikeustoiimiin. Mahdollista olisi sen mukaan rajata luvantarvetta vain osin, ml. vain kiinteistöjen ja huoneistojen kauppojen ja/tai vuokrauksen osalta.

SKVL: Käsitksemme mukaan kiinteistönvälittäjän välityksin tehdyissä osaketai kiinteistönkaupoissa, joissa yleinen edunvalvoja on ollut päämiehensä edustajana, on kaupalle käytännössä saatu DVV:n lupa lähes poikkeuksetta, eikä lupaa ole puutteellisella selvityksellä tai poikkeuksellisilla ehdoilla edes haettu.

Yksityishenkilö 2:n lausunnosta on luettavissa, ettei hänen mukaansa yleisiin edunvalvojiin kohdistuva valvonta ole nykyisellään riittävää.

Yksityishenkilö 2: [...] Edunvalvojia ”valvoo” ainoastaan sama DVV joka nimittää heidät (eli todellista, puolueetonta valvontaa ei ole), ja sekin vain tarkastaa tilit, edunvalvonnan kohteiden oikeudet tai näiden saama kohtelu eivät sitä kiinnosta. Ja huonosta kohtelusta + väärinkäytöksistä voi valittaa vain tälle samalle DVV:lle, edes valituksia ei siis käsittele mikään puolueeton taho. [...]

4.3 Edunvalvonnan ja valtuutettujen rekisteröinti henkilöä koskevissa asioissa

Työryhmän ehdotus: Edunvalvojien ja valtuutettujen tarve sähköiseen puolesta asiointiin henkilöä koskevissa asioissa on työryhmän arvion mukaan ilmeinen. Edunvalvontaan liittyvien säännösten muutosehdotuksia ei ole kuitenkaan voitu tehdä tämän hankkeen yhteydessä aiheen monitahoisuuden takia. Asiakokonaisuuden ratkaisemiseen tarvittaisiin asiantuntemusta paitsi asiaan liittyvän lain-säädännön kuten erityisesti holhoustoimen, tietosuojan ja rekisterilainsäädännön alalta, myös asiointipalveluiden toiminnallisuuksiin liittyen. Edunvalvontalainsäädännön muutokset voisivat aiheuttaa muutostarpeita myös asiointipalveluiden tietojärjestelmiin. Hankkeessa tulisi pyrkiä johdonmukaiseen ja harkittuun kokonaisuuteen, jossa sähköisen ja muun asioinnin tarpeet, yksityisyyden suoja ja tietosuoja ovat tasapainossa.

Lausuntopalaute: Useat lausunnonantajat katsovat työryhmän tavoin, että tarve sähköiselle puolesta asiointille on ilmeinen. Monissa lausunnoissa korostetaan tarvetta jatkaa työtä sen edistämiseksi, että edunvalvoja ja valtuutettu voisivat toimia sähköisesti päämiehensä puolesta tämän henkilöä koskevissa asioissa (mm. *eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, FinFami, Kela, DVV, VM, Suomen Asianajajat*).

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: Palveluja käyttävien ihmisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi pidän tärkeänä, että edunvalvontaa ja edunvalvontavaltuutusta koskevien digitaalisten palvelujen kehittäminen etenisi ilman aiheetonta viivytystä. Pidän toivottavana, että tarvittavan sääntelyn valmisteluun voitaisiin ryhtyä mahdollisimman pian.

VM: Se, että asiaa ei edistetä, voi merkitä sitä, että edunvalvojien puolesta asiointi jää tarpeellisilta osin kokonaan toteutumatta ja edunvalvottavien perusoikeudet sen vuoksi esim. sote-palveluissa vaarantuvat.

DVV: Edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutusten rekisteröinti henkilöä koskevissa asioissa muodostaa DVV:ssä selvästi tunnistetun kipupisteen. Henkilöä koskevaan asiaan liittyvän edustamiskelpoisuuden rekisteröiminen (rakenteisessa muodossa) on rekisteripohjaisen sähköisen asiointin välttämätön edellytys.

STM: Mietinnössä nostetaan esiin haasteet edunvalvojien sähköisessä puolesta asiointissa. STM toteaa, että edunvalvojien mahdollisuutta sähköiseen puolesta asiointiin on tärkeää edistää yhteistyössä. Ehdotamme, että tämän asiakokonaisuuden valmistelua jatketaan ministeriöiden ja muiden asian kannalta keskeisten toimijoiden yhteistyönä.

Myös *Kela* on saanut asiasta runsaasti asiakaspalautetta. Kela pitää tärkeänä, että asiaa selvitetään edelleen ja asiaan liittyviä lainsäädännön sekä asiointipalvelujen kehittämistoimenpiteitä arvioidaan ja työstetään mahdollisimman joutuisasti, jotta rekisteriperusteinen sähköinen asiointi mahdollistuu Oma-Kannan kaltaisissa palveluissa. Kelan näkemyksen mukaan muutosten edistämässä on tärkeä merkitys kansallisella sääntelyllä, koska ilman säännöksiä on todennäköistä, että sähköistä asiointia kehitetään palvelukohtaisesti eri tavoin. Kela ja Kanta-palvelut haluaa olla mukana yhteistyössä, jotta sähköistä asiointia voidaan kehittää vastaamaan kasvavaa asiakastarvetta. [...] Kelan näkökulmasta olisi hyödyllistä kehittää myös yleisille edunvalvojille mahdollisuus sähköiseen asiointiin.

Lausunnoissa kiinnitetään huomiota henkilötietojen käsittelyyn sekä valtuuttajan ja päämiehen yksityisyyden suojaan.

Tietosuojavaltuutetun toimisto yhtyy työryhmän mietinnössä esitettyyn siitä, että mikäli muutoksia edunvalvontalainsäädäntöön henkilötietojen käsittelyä koskevin osin tulevaisuudessa tehdään, huomioon tulisi ottaa paitsi henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely, myös muu EU-tason sääntely, joka on tulossa sovellettavaksi tulevaisuudessa. Myös perusoikeuksien punninta, eli oikeus henkilötietojen suojaan ja yksityisyyteen suhteessa muihin perusoikeuksiin, joiden perusteella edunvalvojan tai -valtuutetun tiedonsaanti-oikeuden laajuutta pyritään muuttamaan, tulisi mahdollisessa valmistelussa tietosuojavaltuutetun toimiston käsityksen mukaan ottaa huomioon ja arvioida niiden suhdetta toisiinsa. [...] Tietosuojavaltuutetun toimisto on työryhmän mietinnössä esitetyn kanssa samaa mieltä siitä, että automaattinen pääsy kaikkeen päämiehestä kirjattuun terveystietoon on ongelmallinen muun muassa päämiehen yksityisyyden sekä henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden kannalta.

Muistiliitto ry: Koska henkilöä koskevilla asioilla voi olla kyse hyvin erityyppisistä asioista ja koska päämiehen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ja toteuttaa niin pitkään kuin mahdollista, ei Muistiliitto näe mahdollisena sitä, että edunvalvoja pääsisi esimerkiksi automaattisesti päämiehensä terveystietoihin mikäli hänellä olisi henkilöä koskeva määräys.

DVV: Sikäli kuin henkilöä koskeviin asioihin liittyvistä edunvalvojien ja edunvalvontavaltuutettujen tehtävistä alettaisiin välittää tietoa suomi.fi -valtuuksien välityksellä käyttäjäorganisaatioiden kuten esimerkiksi terveydenhuollon toimijoiden asiointipalveluille, olisi DVV:n käsityksen mukaan pitkälti käyttäjäorganisaation vastuulla arvioida, mikä merkitys siellä annetaan esimerkiksi edellä kuvatulle toissijaisuusproblematiikalle. DVV voisi toki suomi.fi -palvelutuottajan ominaisuudessa huolehtia siitä, että käyttäjäorganisaatioita informoidaan tästä vastuustaan, jotta ne voisivat huomioida sen toiminnassaan ja asiointipalveluaan kehittäessään.

Käytännössä tällainen huomioiminen voisi kenties tarkoittaa vaikkapa Oma-Kannan osalta sitä, että esimerkiksi vain tuoretta tietoa (kuten viimeaikaisia lääkärin havaintoja, laboratoriotuloksia, kuntoutusohjeita tai lääkeresptejä) olisi sieltä edunvalvojan tai edunvalvontavaltuutetun katseltavissa, ja että päämies tai valtuuttaja voisi tämänkin halutessaan kieltää.

Lisäksi *Muistiliitto* haluaa nostaa esiin henkilöä koskeviin edunvalvontamääräyksiin liittyvät haasteet. Käytännössä ihmisille on usein epäselvää, miten taloudelliset ja henkilöä koskevat asiat eroavat toisistaan. Myös *tietosuojavaltuutetun toimisto* on todennut saman lausunnossaan.

Tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan edunvalvontavaltuutetut ovat kokeneet hankalaksi muotoilun "henkilöä koskeva asia", koska siitä ei riittävän selvästi käy ilmi, että henkilöä koskevalla asialla tarkoitetaan myös edunvalvottavan henkilötietoja, joihin myös sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen katsotaan lukeutuvan. Tämän vuoksi edunvalvontavaltakirjassa ei ole osattu erikseen tuoda esille, että edunvalvottavan tahto on voinut edunvalvontavaltuutuksen tekohetkellä nimenomaisesti olla se, että valtuutettu henkilö saa tietoja myös hänen terveydentilastaan ja hoidostaan. Myös sen hahmottaminen, että edunvalvontavaltuutuksesta huolimatta edunvalvottavalla on oikeus kieltää esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen luovutus valtuutetulle, mikäli hän kykenee asian merkityksen kieltämishetkellä ymmärtämään, on usein haasteellista.

4.4 Oikeushenkilön nimeäminen valtuutetuksi

Työryhmän ehdotus: Työryhmä ei näe perusteita sille, että valtuutetun henkilöä koskevaa sääntelyä olisi tarpeen muuttaa.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemys saa pääosin kannatusta (mm. *Mielen-terveyden keskusliitto ry*, *Suomen Asianajajat*, *Maanmittauslaitos*, *Muistiliitto ry*).

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän mietintöä. Muutos edellyttäisi myös muuta lisäsääntelyä eikä muutoksella katsota saavutettavan sellaista hyötyä, että sen katsottaisiin olevan kannattavaa.

Mielenterveyden keskusliitto ry näkee riskejä siinä, että valtuutetuksi voitaisiin määrätä oikeushenkilö. Henkilökohtaisen vastuun katoaminen voi olla ongelma ja pahimmillaan johtaa tilanteisiin, joissa valtuuttaja tai hänen läheisensä eivät olisi täysin varmoja siitä, kuka hänen asioitaan käytännössä hoitaa. Tämä voi johtaa myös merkittäviin viivästyksiin valtuuttajan asioiden hoidossa.

Vastakkaisiakin näkemyksiä esitetään (*emeritusprofessori Urpo Kangas, Edunvalvontavaltuutus ry, DVV, Vanhustyön keskusliitto*). Näissä lausunnoissa kiinnitetään erityistä huomiota sellaisten yksinäisten henkilöiden, joilta ei löydy lähipiiristä sopivaa luottohenkilöä, asemaan.

Vanhustyön keskusliitto haluaa tuoda esiin omaisettomien ja yksinasuvien iäkkäiden tilanteen, josta on tullut paljon yhteydenottoja. Yksinelävien iäkkäiden mahdollisuudet nimetä luonnollisia henkilöitä edunvalvontavaltuutetuiksi tai varavaltuutetuiksi ovat rajalliset. Olisi hyvä, ettei edunvalvontasäädöksillä rajattaisi iäkkäiden ihmisten oman tahdon toteuttamista, jos valtuutuksen antaja itse haluaisi antaa valtuutuksen esimerkiksi asianajajan sijaan asianajotoimistolle. Lähtöoletuksena tulisi pitää sitä, että iäkäs ihminen itse harkitsee luottamussuhteen muodostumisen henkilöön tai oikeushenkilöön.

Kangas: Erityisesti niissä tapauksissa, joissa valtuuttaja on yksinelävä henkilö, jolla ei ole lainkaan rintaperillisiä ja jolla on etäiset suhteet sukulaisiinsa, hänen mahdollisuutensa löytää edunvalvontavaltuutuksen edellyttämät valtuutetut ja varavaltuutetut, ovat varsin rajalliset. Jo nyt edunvalvontavaltuutuksen soveltamiskäytäntö osoittaa, että kysymyksessä on perheen sisäinen valtuutus. Mikäli valtuuttajalla on rintaperillisiä tai puoliso, heidän määräämisensä valtuutetun eri rooleihin on mahdollista. Mutta näissäkin tapauksissa esteettömän varavaltuutetun löytäminen on vaikeaa ja sen vuoksi sitä koskeva määräys usein myös puuttuu edunvalvontavaltuutuksesta. Jos varavaltuutetuksi olisi mahdollista määrätä oikeushenkilö, tällainen määräys mahdollistaisi esimerkiksi sen, että mahdollista lahjoitusta varten määrätty varavaltuutettu osaisi laatia tarvittavat oikeudelliset asiakirjat ammattitaitoisesti ja huolella. Vaikka valtuutetun tehtävään onkin mahdollista nykyisinkin määrätä nimeltä mainiten tietty asianajaja, hän voi olla siirtynyt eläkkeelle tai kuollut siinä vaiheessa kun valtuutetun tarve tulee ajankohtaiseksi. Jos tehtävään olisi määrätty asianajotoimisto, sen palveluksessa oleva lakimies voisi hoitaa valtuutetun tehtävän. Valtuuttaja on saattanut elämänsä aikana käyttää omien asioiden hoitamiseen tiettyä asianajotoimistoa ja hän saattaa luottaa toimistoon paljon enemmän kuin satunnaiseen ovinaapuriinsa, joka nykyisessä järjestelmässä voi olla ainoa mahdollinen henkilö valtuutetun tehtävään. Ne vastasyt, joihin vedoten työryhmä on torjunut mahdollisuuden määrätä oikeushenkilö edunvalvontavaltuutetuksi, eivät minua vakuuta.

Myös *Edunvalvontavaltuutus ry* kannattaa mahdollisuutta nimeä oikeushenkilö valtuutetuksi.

Edunvalvontavaltuutus ry: Oikeushenkilön nimeäminen varsinaiseksi valtuutetuksi voisi mahdollistaa sen, että asiaan erikoistuneet laki- tai asianajotoimistot voisivat ottaa vastaan valtuutetun tehtäviä nykyistä matalammalla kynnyksellä. Henkilöt voisivat myös luottaa, että asioiden hoito järjestyy siitä huolimatta, että etukäteen nimetty luonnollinen henkilö vaihtaisi työpaikkaa tai tulisi itse kykenemättömäksi hoitamaan aikaisemmin sovittua tehtävää. Oikeushenkilön nimeämisen mahdollistaminen varavaltuutetuksi voisi vähentää myös yleisten edunvalvojien työmäärää esteellisyystilanteita silmällä pitäen. Varavaltuutetun tehtävään nimetty asiaan erikoistunut laki- tai asianajotoimisto voisi hoitaa valtuutetun esteellisyystilanteet mahdollisimman joustavasti esimerkiksi ositus-, perinnönjako- ja lahjoitustilanteissa.

DVV esittää jatkovalmistelussa vielä harkittavaksi sellaista vaihtoehtoa, että ainakin varavaltuutetuksi voitaisiin nimetä oikeushenkilö.

DVV: Holhousviranomaisessa saadaan jatkuvasti havaintoja siitä, että esteettömän varavaltuutetun nimeäminen tuntuu olevan edunvalvontavaltuutusten antajille kovin vaikeaa. Laissa voisi DVV:n ehdotuksen mukaan olla säännös, joka velvoittaisi oikeushenkilön hakiessaan sille annetun varavaltuutuksen vahvistamista samalla ilmoittamaan sen luonnollisen henkilön, joka oikeushenkilön on tarkoitus osoittaa valtuutuksessa annettua tehtävää päävastuullisena hoitamaan.

4.5 Alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan katoaminen

Työryhmän ehdotus: Työryhmä on myös pohtinut, voitaisiinko jäljennöstä käyttää apuna silloin, kun alkuperäinen valtakirja on kadonnut eikä löydy todisteita siitä, että valtakirja on hävitetty peruuttamistarkoituksessa. Työryhmä ei tapausten harvalukuisuuden vuoksi katso tarpeelliseksi luoda uusia menettelysäännöksiä tällaisten kysymysten ratkaisemiseksi. Sääntelytarvetta ei ole myöskään sen vuoksi, että valtuuttajan oikeusasema ja omaisuus voidaan turvata holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvonnan avulla. Työryhmä katsoo lisäksi, että alkuperäisyyteen liittyvä sääntely tulee arvioitavaksi joka tapauksessa uudelleen, jos ryhdytään valmistelemaan sähköistä edunvalvontavaltuutusta.

Lausuntopalaute: Työryhmän ratkaisuehdotus saa kannatusta.

Muistiliitto pitää tärkeänä, että valtuutuksen vahvistaminen perustuu alkuperäisen valtakirjan esittämiseen. Perustelu liittyy erityisesti mahdollisten väärinkäytösten estämiseen niissä tilanteissa, kun valtuutus on tosiasiallisesti peruutettu.

Useat lausunnonantajat arvioivat sähköisen edunvalvontavaltuutuksen toimivan ratkaisuna alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan säilyttämistä koskevaan ongelmaan (mm. *DVV*, *Juristiliitto*, *Edunvalvontavaltuutus ry*, *Suomen muisti-asiiantuntijat ry*, *Suomen Asianajajat*, *Maanmittauslaitos*, *VM*).

Esim. *Juristiliitto* katsoo, että edunvalvontavaltuutusten säilyttämistä koskevan ongelman ratkaisemista voitaisiin edistää esimerkiksi luomalla sähköinen tallentamismahdollisuus Digi- ja väestötietoviraston sähköiseen rekisteriin jo valtuutuksen laadintavaiheessa.

Edunvalvontavaltuutus ry: Säilyttämistä koskevan ongelman ratkaisemiseksi edunvalvontavaltakirjoille olisi hyvä harkita aikaisemmin mainittua sähköistä tallennusmahdollisuutta esimerkiksi Digi- ja väestötietoviraston sähköiseen rekisteriin. Sähköisen tallennusmahdollisuuden lisäksi samassa yhteydessä olisi mahdollista luoda sähköinen laadintamahdollisuus edunvalvontavaltakirjoille.

Maanmittauslaitos lausuu, että asiaan liittyy hyvin paljon samanlaisia ulottuvuuksia kuin sähköiseen testamenttiin ja sähköiseen testamentti-rekisteriin, joita on tarkoitus käsitellä edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -lainsäädäntötyöryhmässä tulevana syksynä.

DVV pitää tärkeänä, että mahdollisimman pian käynnistettäisiin erillinen lainsäädäntöhanke valmistelemaan sähköisen edunvalvontavaltuutuksen antamisen ja edunvalvontavaltuutusten ennakollisen rekisteröimisen mahdollistavien säännösten antamista. Edunvalvontavaltuutuksen antaminen sähköisessä järjestelmässä poistaisi vaaran alkuperäisen valtakirjan katoamisesta ja samalla varmistaisi sen, että valtuuttaja laatii valtuutuksen muotovaatimuksia noudattaen.

Suomen Asianajajat haluaa kuitenkin painottaa, että mahdollistettaessa sähköisten asiakirjojen laatimista ja rekisteröimistä ennen vahvistamista, tulee huomioida myös mahdollisuudet peruuttaa annettu valtuutus asianmukaisesti.

4.6 Erityissäännös sopimattomaksi osoittautuneen valtuutetun vapauttamisesta

Työryhmän ehdotus: Työryhmä katsoo, että voimassa olevan sääntelyn mukaiset keinot sopimattoman valtuutetun vapauttamiseksi tehtävästä ovat riittävät eikä erityissääntelyyn ole tarvetta.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemykseen yhdytään, eikä vastakkaisia näkökulmia esitetä.

4.7 Suoraan lakiin (ex lege) perustuva edustaminen

Työryhmän ehdotus: Oikeustilan ja sääntelyn selkeyden kannalta työryhmä ei pidä perusteltuna luoda samaa asiaa varten useita rinnakkaisia edustamisen muotoja.

Lausuntopalaute: Näkemykset suoraan lakiin perustuvasta edustamisesta vaihtelevat jonkin verran. Pääosin lausunnonantajien näkemykset noudattavat työryhmän ehdotusta (mm. *Muistiliitto ry, DVV, Suomen asianajajat, Maanmittauslaitos*).

Suomen asianajajat katsoo, että pahimmassa tapauksessa suoraan lakiin perustuva edustaminen lisäisi perheen keskinäisiä ristiriitoja ja riitaisuuksia, joita ainakin osittain edunvalvontavaltuutuksella pystytään välttämään.

Maanmittauslaitos yhtyy työryhmän näkemykseen ja perusteluihin. Esimerkiksi osakehuoneistojen ja kiinteistöjen vaihdannassa tällainen järjestelmä voisi aiheuttaa merkittäviä riskejä tai vähintäänkin epäselvyyttä.

Osa lausunnonantajista pitää tärkeänä seurata kansainvälistä kehitystä ja naapurivaltioiden kokemuksia.

DVV toivoo, että jatkossa seurattaisiin ulkomailla (erityisesti Ruotsissa) kertyviä kokemuksia ex lege -edustamisesta, ja jos tällaiset säännökset osoittautuisivat onnistuneiksi ja toimiviksi, ryhdyttäisiin tarvittaessa lain-säädäntötoimiin. Tarve korostuu väestön ikääntyessä ja viranomaisresurssien niukentuessa, ja erityisesti, jos sähköistä edunvalvontavaltuutusta ei saada lähivuosina toteutettua.

Helin: [...] Ajatusta, että henkilön läheinen voisi tietyin edellytyksin suoraan lain nojalla edustaa läheistään, ei kuitenkaan tulisi mielestäni kokonaan hylätä, vaan olisi kerättävä kokemuksia maista, joissa suoraan lakiin perustuva läheisen edustaminen on mahdollista, ja palata asiaan myöhemmin. Suomen väestökehitys on nykyään sellaista, että edunvalvontaa keveämpiä toisesta huolehtimisen muotoja tarvittaneen jatkossa. Ehkä olisi tarkasteltava myös mahdollisuuksia vähentää suoraan lakiin perustuvan edustamisen ongelmia modifioimalla sitä. Tällainen modifikaatio olisi esimerkiksi järjestelmä, jossa suoraan lakiin perustuva edustusvalta jokapäiväisissä ja taloudelliselta merkitykseltään vähäisissä oikeustoimissa edellyttäisi sitä, että edustusvalta rekisteröidään toimittamalla sitä ennen päämiehen ja tämän muiden läheisten kuuleminen. Tällä tavoin voitaisiin lisätä kolmansien luottamusta edustusvaltan olemassaoloon lisäämättä kuitenkaan merkittävästi viranomaistyötä.

Emeritusprofessori Urpo Kankaan mukaan lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla henkilöiden taloudellisesta päätöksenteosta on mahdollista huolehtia, jos henkilö ei ole tehnyt edunvalvontavaltuutusta tai edunvalvontavaltuutusta ei ole voitu syystä tai toisesta vahvistaa eikä henkilölle on määrätty edunvalvojaa.

Kangas: Työryhmä torjuu tämän mahdollisuuden Suomessa vedoten siihen, että tällaisessa järjestelyssä läheisen toiminta on ”täysin valvonnan ulkopuolella”. Tämä ei pidä paikkaansa. Asiainhoitoa 4 koskevien säännösten mukaan asianhoitaja on velvollinen tekemään tilin toimestaan päämiehen kuolinpesälle, jolla on oikeus tarvittaessa ryhtyä toimiin saattaakseen asianhoitaja oikeudelliseen vastuuseen aiheuttamastaan vahingosta. Ruotsissa ja Norjassa voimaan saatettua järjestelyä ei voi myöskään torjua viittamaalla edunvalvontavaltuutuksen yleisyyteen tai siihen, että se on osoittautunut toimivaksi järjestelyksi. Jos nykyisin edunvalvontavaltuutuksia ei voida vahvistaa 25 %:ssa kaikkia tapauksia, se pikemminkin osoittaa, että nykyinen systeemi ei toimi tyydyttävällä tavalla.

4.8 Euromääräisen alarajan asettaminen oikeustoimen luvanvaraisuudelle

Työryhmän ehdotus: Työryhmä ei päätenyt ehdottamaan oikeustoimen luvanvaraisuudelle euromääräistä alarajaa.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemykseen yhdytään (mm. *Maanmittauslaitos, Suomen Asianajajat, Muistiliitto ry, DVV, STM*) eikä vastakkaisia näkökulmia esitetä.

STM yhtyy tähän työryhmän näkemykseen. *STM* toteaa, että sen näkemyksen mukaan edunvalvontaan liittyvistä maksuista tulisi ensi sijassa luopua ainakin tilanteissa, joissa ne aiheuttavat toimeentulotuen tarpeen.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä. Euromääräisen alarajan asettaminen aiheuttaisi varmasti työryhmänkin esille tuomaa aliarvostamista eikä muutos ole perusteltu. Pelkästään luvan saamisen maksullisuus ei tulisi olla perusteena, koska kuten työryhmäkin toteaa, voi holhousviranomaisen määrätä, ettei suoritteesta peritä maksua, minkä tulisi olla ensisijainen ratkaisu.

4.9 Perinnöstä luopuminen lapsen puolesta

Työryhmän ehdotus: Työryhmä katsoo, että sääntelyn selkeyden ja päämiehen edun kannalta on perusteltua, että arvion perinnöstä luopumisen vaikutuksista päämiehelle tekee niin lapsen kuin muidenkin päämiesten osalta ulkopuolinen taho. Työryhmä ei siten ehdota muutosta perinnöstä luopumista koskevaan lupasäännökseen.

Työryhmämietinnön eriävässä mielipiteessä katsottiin, että perinnöstä luopumisen luvanvaraisuudesta tulisi rajata pois tilanteet, joissa päämies on tullut perillisasemaan edunvalvojansa perinnöstä luopumisen vuoksi.

Lausuntopalaute: Työryhmämietinnön näkemykseen erikseen kantaa ottaneista sitä kannattavat mm. *Suomen Asianajajat, MLL, Maanmittauslaitos ja Muistiliitto*.

Maanmittauslaitos yhtyy työryhmän näkemyksiin. Erityisesti *Maanmittauslaitos* korostaa asiaan liittyviä vaikeuksia sellaisen merkittävän omaisuuden kuten osakehuoneistojen ja kiinteistöjen kirjaamisen kannalta. Jos perinnöstä luopuminen olisi mahdollista ilman holhousviranomaisen lupaa, sille säädettäisiin luonnollisesti omat tiukat reunaehdot. Jos perinnöstä luopuminen on koskenut sellaista kuolinpesää, johon on kuulunut kiinteistö tai osakehuoneisto, kirjaamiseen liittyvän legaliteettiperiaate huomioon ottaen kirjaamisviranomaisen pohdittavaksi jäisi, onko sanotussa tilanteessa perinnöstä luopuminen päämiehen puolesta ilman holhousviranomaisen lupaa ollut perusteltua. Näissäkin tapauksissa saattaisi tilanne muodostua sellaiseksi, että asian arviointi ei onnistu tyhjentyvästi kirjaamismenettelyssä,

vaan asiassa olisi ehkä useinkin kuultava holhousviranomaista. Maanmittauslaitos pitääkin voimassa olevaa sääntelyä tältä osin selkeänä, kun perinnöstä luopumiseen aina tarvitaan holhousviranomaisen lupa.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän mietintöä eikä perusteita muutokselle ole. Suomen Asianajajien käsityksen mukaan kyseessä on enemmänkin holhousviranomaisessa huomattu ongelma lupahakemusten käsittelyssä ja kyseessä katsotaan siten enemmänkin olevan viranomaisen toimintatapoihin ja ohjeistukseen liittyvä asia eikä niinkään lainsäädännöllinen asia. Myös perinnöstä luopumisen luvanvaraisuuden poistaminen tilanteissa, joissa päämies on osakkaana ylivelkaisessa kuolinpesässä, liittyy oma problematiikkansa.

MLL yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että sääntelyn selkeyden ja päämiehen edun kannalta on perusteltua, että arvion perinnöstä luopumisen vaikutuksista päämiehelle tekee lapsen osalta ulkopuolinen taho.

Emeritusprofessori Urpo Kangas, Suomen Henkikirjoittajat r.y, Suomen muisti-asiiantuntijat ry ja DVV yhtyvät eriävissä mielipiteessä esitettyyn. Myös VM:n mukaan eriävän mielipiteen toteuttamismahdollisuuksia olisi hyödyllistä vielä tutkia.

Kangas: Lainsäätäjältä edellytetään viisautta ja rohkeutta puuttua epäkohtiin. Henkikirjoittaja Kimmo Luojuksen eriävissä mielipiteessä on esitetty erittäin varteen otettava vaihtoehto sellaisen tilanteen oikeudelliselle sääntelylle, jossa alaikäinen henkilö on tullut kuolinpesän osakkaaksi täysi-ikäisen lakimääräisen edunvalvojan perinnöstä luopumisen johdosta. Kannatan lainvalmistelun jatkamista Luojuksen ehdottamalta pohjalta siten, että lakimääräinen edunvalvoja voi luopua alaikäisen puolesta perinnöstä ilman holhousviranomaisen lupaa, jos alaikäinen on tullut kuolinpesän osakkaaksi lakimääräisen edunvalvojan luopumisen johdosta.

4.10 Uudisrakentamishankkeeseen ryhtymisen säätäminen luvanvaraiseksi oikeustoimeksi

Työryhmän ehdotus: Työryhmä ei ole katsonut päämiesten suojan kannalta tarpeelliseksi säätää rakennushankkeita erikseen luvanvaraisiksi.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemykseen yhdytään eikä vastakkaisia näkökulmia esitetä.

4.11 Edunvalvojalle vaatimus vastuuvakuutuksen ottamisesta

Työryhmän ehdotus: Työryhmä ei pidä perusteltuna säätää vastuuvakuutuksen vaatimuksesta lain tasolla. Sen sijaan työryhmä pitää tärkeänä, että valittaessa sopivaa edunvalvojaa erityisen vastuulliseen tehtävään otettaisiin huomioon paitsi edunvalvojan sopivuus, taito ja kokemus, myös edunvalvojaksi esitetyn mahdollisuus hyödyntää edunvalvojan tehtävässä ammattiinsa liittyvää vastuuvakuutusta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi asianajotoiminnassa edellytettyä vastuuvakuutusta.

Lausuntopalaute: Työryhmän näkemystä kannatetaan (mm. *Suomen Asianajajat, FA, Muistiliitto ry*), eikä vastakkaisia näkökulmia esitetä.

FA kannattaa mietinnön kirjausta siitä, ettei edunvalvojalta edellytettäisi vastuuvakuutusta. Syitä omaksuttuun ratkaisuun eritellään mietinnössä asianmukaisesti.

Muistiliitto ei näe sääntelyä tarpeelliseksi. Vakuutusten kustannukset jäisivät todennäköisesti päämiesten varoista maksettaviksi. Vakuutus tällaisessa tilanteessa turvaisi lähinnä edunvalvojana toimivan henkilön taloudellista tilannetta muodostaen maksuvelvollisuuden ensisijaisesti vakuutusyhtiölle. Toki edunvalvojan ylivelkaisuustilanteissa tämä olisi turvaisi päämiehen taloudellisia etuja. Silti muistiliitto näkee ensisijaiseksi toimintamalliksi edunvalvojan oman vahingonkorvausvastuun ja tämän toiminnan valvonnan tilivalvonnan kautta.

5 Muuta

Yleisiä huomioita

Edunvalvontalainsäädännön uudistamista kannatetaan laajalti ja työryhmän ehdotuksia pidetään pääosin oikeasuuntaisina.

FinFami toteaa, että edunvalvontaa koskevan lainsäädännön uudistamiselle on ollut tarvetta. Työryhmämietinnössä on esitetty muutoksia, joiden todetaan olevan myönteisiä mielenterveysomaisten näkökulmasta. Omaiset ovat usein sairastuneen läheisensä edunvalvojia ja edunvalvontavaltuutettuja.

Useat tahot pitävät luonnosehdotusta kuitenkin riittämättömänä (mm. *VM*, emeritusprofessori *Urpo Kangas*, *Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry*, *Juristiliitto*, *DVV*, *Suomen Henkikirjoittajayhdistys r.y.*).

Kangas: Toimeksianto on rajoittanut työryhmän mahdollisuuksia nykyisen oikeustilan perinpohjaiseen arviointiin.

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry: Pidämme esityksiä oikeasuuntaisina, mutta moni vaikeampi kokonaisuus jäi toistaiseksi vielä käsittelemättä. Suomen sosiaalioikeudellinen seura kannustaa ryhtymään jatkovalmistelussa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Juristiliitto pitää hyvänä, että tarve edunvalvontalainsäädännön uudistamiselle on tunnistettu. [...] Nyt käsillä olevat edunvalvontavaltuutuksesta annettu laki ja holhoustoimesta annettu laki ovat jääneet jälkeen muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä muun muassa digitalisaation myötä. Lisäksi lakeja vaivaavat pistemäisesti tehdyt uudistukset, jotka ovat aiheuttaneet lainsäädännön sirpaloitumista ja toisaalta alkuperäistä lainsäädäntöprosessia vaivannut kiire. *Juristiliitto* katsoo, että edunvalvontalainsäädäntöä tulisikin uudistaa systemaattisella kokonaisuudistuksella.

Sähköisen edunvalvontavaltuutuksen selvittäminen oli rajattu työryhmän toimeksannon ulkopuolelle, mikä saa osakseen kritiikkiä (*VM*, *DVV*). Useat lausunnonantajat pitävät tärkeänä, että sähköisen edunvalvontavaltuutuspalvelun käyttöönottoa

edistetään jatkossa (mm. VM, DVV, Juristiliitto, emeritusprofessori Urpo Kangas, Suomen muistiasiantuntijat ry, Kela, Suomen Asianajajat, Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry).

VM:n näkemyksen mukaan sähköinen edunvalvontavaltuutuspalvelu vähentäisi asiakkaiden hallinnollista taakkaa, madaltaisi kynnystä valtuutuksen tekoon ja kohentaisi merkittävästi Digi- ja väestötietoviraston toiminnan tuottavuutta ja palvelun laatua. [...] Edunvalvontavaltuutuksen suosio on kasvanut vuosittain 10-12 prosenttia, ja digitaalisesta asiankäsittelystä olisi saatavissa merkittäviä htv-säästöjä.

Kangas: Nykyisen järjestelmän ongelmat liittyvät osin siihen, että massiivinen tehtävien siirto maistraateilta Digi- ja väestötietovirastolle ei tapahtunut vailla kitkaa. Digi- ja väestötietoviraston kunnianhimoinen tavoite digitalisoida edunvalvontaa koskevien asioiden käsittely ei etene toivotulla tavalla, mikäli edunvalvontavaltuutuksen muoto- ja menettelysäännöksiä ei tarkisteta siten, että sähköinen edunvalvontavaltuutus olisi lain mukaan mahdollista tehdä vahvan tunnistautumisen turvin. Tällaisia syvälle käyvämpiä muutosehdotuksia ei kuitenkaan mietintöön sisälly.

Suomen henkikirjoittajayhdistys r.y.: Kokonaisuudistuksen tarpeesta huolimatta yhdistys pitää erittäin tarpeellisena, että jo tällä hallituskaudella asetettaisiin jatkohankkeet mahdollistamaan sähköisen edunvalvontavaltuutuksen käyttöönotto Digi- ja väestötietoviraston esittämällä tavalla sekä selkiyttämään henkilöä koskevissa asioissa edustamisen ja samalla edunvalvontaan liittyvän rekisterilainsäädännön lainsäädännöllistä viitekehystä.

Juristiliitto: Työryhmätyöskentelyn ulkopuolelle oli rajattu sähköisen edunvalvontavaltuutuksen kehittämistä ja siihen liittyviä muutostarpeita koskeva arviointi. Juristiliitto katsoo, että edellä mainitun kokonaisuudistuksen lisäksi tulisi harkita myös mahdollisuutta toteuttaa jatkohankkeet sähköisen edunvalvontavaltuutuksen käyttöönottoon kokonaisuudistusta nopeammalla aikataululla.

Suomen muistiasiantuntijat ry esittää, että saavutettavat digitaaliset palvelut tulee saada käyttöön mahdollisimman pian. Näin myös kohtuuttoman pitkät käsittelyajat jäisivät toivottavasti historiaan.

Myös *Kela* pitää tärkeänä digitaalisten palveluiden käytön edistämisestä. Esimerkiksi eläke-etuuksien saajista merkittävä osa on heitä, joiden asioita hoitaa edunvalvoja tai edunvalvontavaltuutettu. Jos

edunvalvontavaltakirja olisi sähköisessä muodossa ja Kela voisi saada sen käyttöönsä sähköisesti, edunvalvontavaltakirjaa ei tarvitsisi erikseen pyytää edunvalvontavaltuutetulta. Kelan näkemyksen mukaan tämä sujuvoittaisi edunvalvontavaltuutetun asiointia kaikissa palvelukanavissa.

DVV esittää, että jo tällä hallituskaudella asetettaisiin hallitusohjelman kirjausta toteuttamaan tarvittava jatkotyöryhmä tai jatkotyöryhmät selvittämään mm.

1) sähköisen edunvalvontavaltakirjan mahdollistamista, 2) annettujen, mutta vahvistamattomien edunvalvontavaltuutusten rekisteröintiä, 3) holhousasioiden rekisterin ja väestötietojärjestelmän keskinäisen suhteen arviointia ja mahdollisia muutostarpeita, 4) edunvalvojien ja edunvalvontavaltuutettujen rekisteripohjaista sähköistä asiointia koskevien säännösten tarkastelemista sekä 5) tietojen sähköiseen pyytämiseen ja luovuttamiseen holhousviranomaisen ja muiden viranomaisten välillä sekä holhousviranomaisen ja asiakkaan välillä liittyvien säännösten ja menettelyjen kehittämistä.

Edunvalvontavaltakirjan todistajien esteellisyys

Suomen Asianajajat haluaa tuoda esille edunvalvontavaltakirjan todistajia koskevat esteellisyyssäännökset, joita se pitää laajoina.

Suomen Asianajajat ymmärtää, että todistajien kelpoisuudesta lakia säädettäessä on tukeuduttu perintökaaren säännöksiin koskien testamentin todistajia. Tältä osin halutaan kuitenkin huomauttaa, että perintökaaren kyseiset säännökset ovat vuodelta 1965. Toisekseen testamentilla määrätään testamentintekijän omaisuuden saajasta testamentintekijän kuoltua, kun taas edunvalvontavaltuutuksella valtuuttaja valtuuttaa luottamansa henkilön huolehtimaan itsestään ja omaisuudestaan. Koska lähtökohdat ovat erilaiset, on perusteltua, että myös säännökset poikkeavat toisistaan.

Erillinen säännös lapsen edusta

Muutama taho ehdottaa, että holhoustoimesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös lapsen edun ensisijaisuudesta (*MLL, väitöskirjatutkija Saara Tuulari ja Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy*). Näissä lausunnoissa painotetaan myös lapsen osallisuutta.

MLL: Lapsen edun ensisijaisuus holhoustoimilaissa ohjaisi lain tulkitsijaa tarkastelemaan asiaa vahvemmin lapsen kannalta ja näkökulmasta. Nyt lain tavoitteena on toteuttaa maksimaalisesti lapsen omaisuuden suojaa,

mikä sinällään on tärkeä asia, mutta omaisuuden suojaaminen ei ole ainoa huomioonotettava ja tavoiteltava seikka, vaan suojaamisen keinoja on aina arvioitava lapsen edun näkökulmasta.

MLL korostaa asian arvioinnissa lapsen oikeutta tulla kuulluksi (lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 art.).

Tuulari: Lapsen etua omaisuuden käytön kannalta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon lapsen yksilölliset senhetkiset tarpeet ja myös mahdolliset tulevaisuuden tarpeet. Omaisuuden hoitoon liittyvät ratkaisut tulisi tehdä lapsen edun mahdollisimman monipuolisen ja tilannekohtaisen arvioinnin perusteella ilman, että omaisuuden säilyttäminen asetetaan ensisijaiseksi tavoitteeksi.

Lausijat toteavat, että holhoustoimilaissa on kiinnitetty varsin vähän huomiota lasten (alaikäisten) edunvalvontaan, vaikka se eroaa täysi-ikäisen edunvalvonnasta monella tavalla.

Kaakkois-Suomen osaamiskeskus Oy: Holhoustoimilaki sääntelee niin täysi-ikäisten kuin alaikäisten taloudellista edunvalvontaa, mutta laissa ei ole erikseen lapsiin liittyvää sääntelyä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Lapsen taloudelliseen edunvalvontaan liittyy kuitenkin aikuiseen nähden tiettyjä erityispiirteitä, joihin olisi tarpeen kiinnittää nykyistä enemmän huomiota sääntelyn ja ohjeistuksen tasolla. Puutteet liittyvät erityisesti vanhemman kasvatus- ja huolenpitovelvollisuuteen sekä siihen puuttumiseen, yhteistalouden merkitykseen, lapsen eläketulojen tai muiden tulojen ja varallisuuden käyttämiseen lapsen elinkustannusten kattamiseksi, vanhemman elatusvelvollisuuteen sekä erityisesti lapsen edun määrittämiseen.

Hyvinvointialue Hyvil Oy:llä ei ole lausuttavaa varsinaisesta mietinnöstä, mutta Hyvil tuo oikeusministeriön tietoon lastensuojelun ja vammaispalvelujen edunvalvontaan liittyviä ongelmia ja hyvinvointialueiden esille nostamia näkemyksiä lastensuojelun edunvalvonnan muutostarpeista.

Vaikutusarviointit

Erityistä huomiota kiinnitetään tarpeeseen selvittää ehdotusten lapsivaikutuksia nykyistä laajemmin (mm. *MLL*, *Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy*, *Suomen muistiasiantuntijat ry*).

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että vaikutusarvioinneissa arvioitaisiin myös muutosten vaikutuksia ikääntyneisiin ja erityisesti kaikkein iäkkäimpiin ihmisiin.

STM katsoo, että varsinaisessa hallituksen esityksessä olisi hyvä arvioida työryhmämietintöä tarkemmin esityksen vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksiin sekä esityksen suhdetta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleis-sopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus) velvoitteisiin. Myös vaikutusarviot sairautensa vuoksi edunvalvontaa tarvitsevien henkilöiden tilanteeseen ja arviot sukupuolivaikutuksista puuttuvat.

Tiedottaminen ja kouluttaminen

Lausunnoissa korostetaan tiedottamisen ja koulutuksen tärkeyttä (mm. *vanhusasiavaltuutettu*, *Muistiliitto ry*, *Omaishoitajaliitto ry*, *Suomen muistiasiantuntijat ry*, *Maanmittauslaitos*). Erityisesti voimaantulosäännöksiin liittyvää tiedottamista toivotaan. Lausunnoissa tuodaan myös ilmi se, että ymmärrys edunvalvontavaltuutuksen ja holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvonnan välisistä eroista voi olla monelle epäselvä.

Omaishoitajaliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että asiakkaille voi olla epäselvää, mitä edunvalvontavaltuutus tarkoittaa ja mitä asioita sillä voi hoitaa. Resursseja tarvitaan tiedottamiseen ja viestintään.

Muistiliitto: [...] Tälläkin hetkellä erityisesti ikääntyneillä maallikoilla sekaannusta aiheuttaa kaksi lakia, osaksi niiden sisältämien samojen termien takia. Meillä on tällä hetkellä käytettävissä edunvalvontavaltuutus, sekä yhä useampia sähköisiä valtuutuksia viranomaisasioinnissa. Lisäksi yhä enemmän puhutaan oikeudellisista ennakkoinnin keinoista. Muistiliiton käsityksen mukaan niistä tulisi tiedottaa nykyistäkin enemmän ja pyrkiä helpottamaan tilannetta tätä kautta.

Vanhusasiavaltuutettu: Työryhmän mietinnössä mainittujen epäselvien tilanteiden selkeyttämiseksi on tärkeää lisätä tiedottamista ja koulutusta. Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että viestintää toteutetaan siten, että tieto olisi helposti saatavilla ja saavutettavissa ja siten, että se tavoittaa myös digittömät. Sähköinen viestintä ei tavoita kaikkia.

Yksityishenkilö 3: Jos Suomessa asuva ulkomaalainen henkilö, jonka riittävä kotimaisten kielten taito voidaan kyseenalaistaa, tekee edunvalvontavaltuutuksen, niin siihen jää aina riski, että edunvalvontavaltuutus hylättäisiin sen nojalla, että henkilö ei kykene ymmärtämään valtakirjan merkitystä eikä siten

ole kelpoinen valtakirjan tekemiseen. Edunvalvontavaltuutus tulisi saattaa luotettavasti myös niiden ulottuville, joiden kotimaisten kielten taito voi joutua kyseenalaistamisen kohteeksi.

Digitaalisuus ja osallisuus

Osassa lausunnoissa muistutetaan digitaalisten palveluiden ulkopuolella olevista päämiehistä (*vanhusasiavaltuutettu, Omaishoitajaliitto ry, yksityishenkilö 1*).

Vanhusasiavaltuutettu: Voidaan arvioida, että Suomessa on kokonaan vailla digitaitoja noin 330 000 iäkästä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 65–74-vuotiaista 10 prosenttia ja 75–89-vuotiaista 35 prosenttia ei ollut koskaan käyttänyt internetiä (Internetin käyttö ikäryhmittäin, Tilastokeskus 2023). Yli 90-vuotiaiden tilanteesta Tilastokeskus ei kokoa tietoa. THL:n mukaan 85–100-vuotiaista noin 70 prosenttia ei ollut itsenäisesti käyttänyt internetiä (Saukkonen ym. 2021;2022). Kaiken kaikkiaan arviolta 600 000 ei pysty itsenäisesti asioimaan sähköisesti.

Digitaalisten palvelujen ulkopuolella ovat paljolti ne ikääntyneet, joilla on matala koulutus tai tulotaso tai heikko terveydentila tai toimintakyky (Saukkonen ym. 2021; 2022). Käyttämättömyyden syynä voi olla myös oma valinta, vähäinen luottamus omaan oppimiskykyyn, kielitaitoon liittyvät tekijät tai laitteisiin ja internet-yhteyksiin liittyvät tekijät (Rasi & Taipale 2020, Ikkätekniologiakeskus 2022).

Yksityishenkilö 1: Pankit ovat joskus kieltäytyneet myöntämästä verkko-pankkitunnuksia edunvalvonnassa oleville henkilöille, mikä saattaa estää vahvan tunnistautumisen. Mobiilivarmenteidenkin hankkiminen saattaa vaatia sen, että on ensin hankittuna pankkitunnukset. Olisi mielestäni tärkeää taata myös edunvalvonnassa oleville henkilöille keinot vahvaan tunnistautumiseen internetissä ja mahdollisuus tehdä pieniä ostoksia verkkokaupoissa, vaikka heidän oikeuksia siirtää suuria määriä rahaa olisi rajoitettu. Esimerkiksi kansalaisaloitteiden allekirjoittaminen Kansalaisaloite.fi-palvelussa vaatii vahvaa tunnistautumista. Jos henkilö on äänioikeutettu Suomen kansalainen, niin hänellä on oikeus allekirjoittaa kansalaisaloitteita, eikä edunvalvonnassa olemisen saisi mielestäni sitä vaikeuttaa.

Holhousviranomaisen käsittelyajat

Osassa lausunnoista nostetaan esiin huoli holhousviranomaisen pitkistä käsittelyajoista (mm. *Muistiliitto ry*, *Omaishoitajaliitto ry*, *Suomen muistiasiantuntijat ry*, *Mielenterveyden keskusliitto, VM*).

Mielenterveyden keskusliitto ry esittää pohdittavaksi, voitaisiinko Digi- ja väestötietovirastolle säätää joissain tilanteissa mahdollisuus antaa väliaikainen määräys edunvalvonnasta esimerkiksi silloin, kun sen on tehtävä asiasta hakemus käräjäoikeudelle, jolloin asian käsittelyaika on pitenemässä entisestään.

Muistiliitto on aiemmissa kommenteissaan nostanut esiin edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen ja edunvalvontamääräysten käsittelyaikojen valitettavan pitkän keston. Erityisesti etenevää sairautta sairastavan henkilön kannalta useiden kuukausien odotus on kohtuutonta, sillä tänä aikana asioiden hoitaminen voi olla mahdotonta. Tämä voi johtaa tarpeettomiin ongelmiin, kuten laskujen maksamatta jäämiseen ja perimiskuluihin. Muistiliitto katsoo, että käsittelyaikoja on nopeutettava.

Välitystilijärjestelmä

Emeritusprofessori *Markku Helin* nostaa lausunnossaan esiin välitystilien käyttömahdollisuuden edunvalvonnan voimavaroja vapauttavana tekijänä.

Helin: Olisin odottanut työryhmän tutkivan sitä, miten hyvin edunvalvonta ja välitystilijärjestelmä toimivat yhdessä. Jos henkilöllä ei ole mainittavasti hoidettavaa omaisuutta ja pääasiallisena ongelmana on talouden (eläkkeiden ja muiden etuuksien) puutteellinen hallinta, välitystili rittää useimmiten korjaamaan ongelman ja vapauttaa samalla voimavaroja edunvalvonnasta. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että edunvalvonta ja välitystilijärjestelmä toimivat koordinoitusti. Asiaan olisi tarpeen palata ja pohtia siinä yhteydessä sitäkin, onko asianmukaista että nämä järjestelmät läheisestä keskinäisestä yhteydestään huolimatta kuuluvat nykyisin eri hallinnonaloille.

Lisäksi muutamat tahot esittivät pykäläkohtaisia teknisluonteisia muutoksia sekä tarkennusehdotuksia säännöskohtaisiin perusteluihin.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-329-2 (PDF)